

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ І ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

МИКОЛА ВЕТЕШ

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**Методичні рекомендації для студентів-політологів
Ужгородського національного університету**

Ужгород 2022

УДК 323 (031)
ББК Ф4я20
В 26

Вегеш М. Основи наукових досліджень. Методичні рекомендації для студентів-політологів Ужгородського національного університету / Видання третє, доповнене і змінене. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2022. 62 с.

Робоча програма навчальної дисципліни «**Основи наукових досліджень**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **052 Політологія** освітньо-професійної програми **052 Політологія** (Освітньо-наукова програма «Політологія») підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 052 «Політологія» розроблена відповідно до Стандарту вищої освіти України зі спеціальності 052 «Політологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 10. 07. 2020 р. № 911). ОПП «Політологія» затверджена Вченою Радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет» 23. 06. 2021 р. № 7. Наказ ректора УжНУ «Про організацію освітнього процесу в 1 семестрі 2022/2023 навчального року». 19. 08. 2022 р. №192/01-04

Рецензенти:

Асланов Стеллас Антипович, доктор політичних наук, професор кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Буркало Валентин Васильович, кандидат філософських наук, доцент кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Петрінко Віктор Степанович, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Рекомендовано до друку на засіданні
кафедри політології і державного управління ДВНЗ
«Ужгородський національний університет»
(Протокол № 13 від 13 червня 2022 року)

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук
(Протокол № 8 від 7 червня 2022 року)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування Показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Очна форма навчання	Заочна форма Навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 150	1-ий	1-ий
Кількість модулів – 1	Семестр:	
Тижневих годин для очної форми навчання: 4, 1 аудиторних – 70 самостійної роботи здобувача – 80	2-ий	2-ий
	Лекції:	
	46	12
	Практичні (семінарські):	
	24	6
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	80	132

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «**Основи наукових досліджень**» є формування у здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти знань і вмінь, необхідних для оволодіння дослідницьким інструментарієм теоретичної та прикладної науки, пов'язаних з плануванням і проведенням наукових досліджень та втіленням їх результатів. Навчальна дисципліна «Основи наукових досліджень» сприятиме розвитку наукового світогляду студентів та засвоєння ними етичних принципів освітнього та дослідного процесів шляхом поглиблення розуміння норм академічної доброчесності.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню для здобувачів першого (бакалаврського) ступеня вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій і методів політичної науки.

Загальні компетентності:

ЗК-01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК-05. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК-07. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні компетентності:

СК-01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

СК-03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

СК-4. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

СК-8. Здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.

СК-9. Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Основи наукових досліджень**» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої-професійної програми (ОПП):

ОК 02	Філософія
ОК 03	Історія та культура України
ОК 05	Історія зарубіжних політичних вчень
ОК 06	Історія політичної думки України
ОК 09	Вступ до спеціальності

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «**Політологія**» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, вивчення навчальної дисципліни «**Основи наукових досліджень**» повинно забезпечити досягнення здобувачами ступеня вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності	ПРН-01
Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності	ПРН-05
Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення	ПРН-07
Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки	ПРН-08
Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах	ПРН-10
Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу	ПРН-15
Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань	ПРН-16

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Основи наукових досліджень**»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Знати основи наукознавства та її методологію, основні етапи розвитку світової та вітчизняної науки; основні напрямки досліджень світової та української політичної науки; засвоїти норми академічної доброчесності та принципи наукового етосу.	ПРН-01
Вміти використовувати електронні джерела та комунікаційні технології у професійній діяльності; знати технологію введення наукових публікацій на різноманітні платформи («Електронний репозитарій Ужгородського національного університету», «Moodle»); брати участь у відеоконференціях при допомозі електронних програм забезпечення «Google Meet» і «Zoom».	ПРН-05
Знати історію, основні етапи, завдання, особливості та перспективи політичної науки в Україні та стан політології в Ужгородському національному університеті.	ПРН-07
Знати основні поняття та категорії, що пов'язані з організацією та проведенням наукових досліджень; основні наукові (методологічні) школи сучасної політичної науки; аспекти впливу соціально-економічних умов, історичних та політичних подій на специфіку наукових підходів та методологію дослідження; зміст основних методів та методик наукових досліджень.	ПРН-08
Володіти методологією аналізу політологічних текстів, вміння аналізувати джерельну базу дослідження; вміти написати курсову роботу та наукову статтю з обраної політологічної тематики.	ПРН-10
Вміти складати модель творчої роботи, програму і план наукового дослідження; володіти прийомами роботи над науковим текстом (есе, тези, стаття, курсова робота); вірно оформляти результати наукових досліджень.	ПРН-15
Вміти презентувати наукове дослідження під час публічного захисту курсової роботи, на наукових конференціях і «круглих столах», під час відеоконференцій; обґрунтовувати практичну значущість результатів дослідження; захищати результати та вміти виокремити оригінальність та актуальність власного наукового здобутку	ПРН-16

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання.
Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з

навчальної дисципліни є: залік; письмове тестування; аналітичне есе; аналітичний реферат; презентація результатів виконаної індивідуальної роботи здобувача.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання. Форми поточного контролю: виступ на семінарських заняттях, написання аналітичного есе, письмове тестування з теми. Форма контролю: письмова контрольна робота. Форма підсумкового семестрового контролю: усний залік.

Вивчення дисципліни «**Основи наукових досліджень**» передбачає творчий підхід здобувачів вищої освіти до пошуку відповідей на питання з найактуальніших проблем методології науки, організації і проведення наукових досліджень, саме тому, аби запобігти формалізованому підходу до даного предмету, рекомендовані такі **види індивідуальної роботи**: опрацювання першоджерел та написання есе; аналіз праць теоретиків і методологів політичної науки та підготовка рецензій; за допомогою різноманітних методів збору та обробки інформації проведення наукових досліджень.

Есе – жанр філософського, літературно-критичного, політико-публіцистичного твору, що поєднує індивідуальну позицію автора/авторки, з невимушеним, часто парадоксальним викладом, орієнтованим на яскраву, образну та лаконічну розмовну мову.

Основні вимоги до написання та оформлення есе:

- тема есе може формулюватися самостійно студентом/здобувачем в межах проблематики дисципліни, або ж спільно з викладачем;
- обсяг тексту: 10 – 12 сторінок формату А4, поля – 2 см, шрифт Times New Roman, кегль 12, інтервал 1,5;
- посилання (за наявності) на кожній сторінці, оформлені відповідно до загальноприйнятих бібліографічних вимог.

Рецензія – вид критичного аналізу, розбір, оцінка публікації, літературного чи наукового твору або продукту; жанр наукової публіцистики та літературної критики. На основі критичного аналізу, автор/авторка рецензії може виставити об'єкту рецензування певну оцінку для визначення відносної цінності рецензованого матеріалу.

Орієнтовна структура рецензії:

1. Назва та автор рецензованої роботи.
2. Визначення мети написання роботи.
3. Повнота аналізу та розкриття проблематики.
4. Використання системи доказів та доцільності наукового пошуку.
5. Наявність чітких висновків.
6. Переваги (позитиви) та недоліки (негативи) роботи.

Проведення наукового дослідження (підготовка і оформлення курсової роботи) – за допомогою детально розробленого плану дослідження, реалізація на практиці одного чи кількох методів та дослідницьких прийомів. Студенти/здобувачі самостійно обирають тематику дослідження та методологічний інструментарій. У

межах дослідницької процедури студенти можуть імпровізувати та експериментувати з методологічними прийомами.

Під час **оцінювання індивідуальної роботи** враховується:

1. Самостійність, креативність (аналітичний підхід, генерація ідей, новизна постановки проблеми), аргументованість;
2. Доступність, репрезентативність та верифікованість отриманих даних і результатів;
3. Використання першоджерел, системність, достовірність викладеного матеріалу, стилістика (загальна грамотність, легкість сприйняття текстів та матеріалу
4. Логічність викладу, посилання на використану літературу і джерела.

Основні форми та методи організації навчального процесу, під час викладання дисципліни «**Основи наукових досліджень**»: **Словесні** (лекція, бесіда, обговорення). Проблемна лекція. Саме проблемна лекція дозволяє розумовий діалог лектора із слухачами: лектор постійно звертається до слухачів з питаннями, які їх активізують та мобілізують до використання наявних знань у вивченні нового матеріалу; **наочні** (ілюстрація, демонстрація (з використанням фотоілюстрацій, таблиць та схем, електронних презентацій); **практичні** (опитування на практичних заняттях; виконання тестових завдань; робота з першоджерелами; виконання індивідуальних завдань (див. вище); контрольні роботи); **інтерактивні методи навчання**: 1). *Робота в малих групах* Такий вид роботи сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватись, критичного мислення, вміння переконувати й вести дискусію. Важливими елементом групової роботи є опрацювання змісту і подання групами результатів колективної діяльності. Залежно від змісту та мети теми навчання можливі різні варіанти організації роботи малих груп; 2) «*мозковий штурм*». Відома інтерактивна технологія колективного обговорення, що широко використовується для вироблення кількох вирішень конкретної проблеми. Мозковий штурм спонукає учасників та учасниць проявляти уяву та творчість, дає можливість їм вільно висловлювати свої думки. Мета «мозкового штурму» чи «мозкової атаки» в тому, щоб зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від усіх учасників та учасниць протягом обмеженого періоду часу.

Викладач використовує наступні групи методик контролю знань аспірантів, які вивчають дисципліну «**Основи наукових досліджень**»: методи усного контролю (монологічна відповідь здобувача на окреме питання теми практичного заняття у індивідуальній та фронтальній формах; запитально-відповідна бесіда під час роз'яснення проблемного питання на практичному занятті; залік у формі усної відповіді на три запитання з переліку питань); письмовий контроль (виконання індивідуальної роботи; контрольна робота; дидактичні тестові завдання); методи практичного контролю (перевірка змістового наповнення електронної презентації).

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота									Модульна контрольна робота	Сума
T1-2	T3-4	T5-6	T7-8	T9	T10	T11	T12	СР	50	100
4	5	6	5	5	5	5	5	10		

T1, T2 ... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2		Модуль ...	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	12	27				
Лабораторні заняття (допуск, виконання та захист)						
Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні						
Письмове тестування при тематичному оцінюванні						
...						
Презентація	1	10				
Реферат	1	5				
Есе	1	8				
...						
Модульна контрольна робота	1	50				
Разом		100		100		100

Критерії оцінювання самостійної роботи.

Мінімальний поріг для допуску до самостійної роботи становить 10 балів. Самостійна робота складається з трьох запитань описово-аналітичного характеру.

Перше запитання покликане оцінити знання з тематичної проблематики навчального курсу, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на семінарських заняттях. Залежно від обсягу, послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, перше запитання самостійної роботи максимально може бути оцінене у 10 балів.

Друге запитання має на меті оцінити розуміння основних тенденцій розвитку державотворчих процесів в Україні. Залежно від послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, друге запитання самостійної роботи максимально може бути оцінене у 15 балів.

Третє питання самостійної роботи має творчо-аналітичний характер. Залежно від обґрунтованості аргументів і суб'єктивних висновків здобувача з визначеної проблематики, третє запитання самостійної роботи максимально може бути оцінене у 25 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до *«Положення про порядок та методу проведення семестрових (курсів) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті»* (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання здобувачів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує здобувач, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує здобувач, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування
- проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує здобувач, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує здобувач, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує здобувач, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється здобувачу, який:

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється здобувачу, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;
- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи здобувача протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		Диференційована	Недиференційована
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Вступ до вивчення навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень»

Предмет, мета і завдання курсу, його місце в системі підготовки бакалавра політології. Принципи побудови і структура дисципліни. Методичні рекомендації щодо вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень». Коротка характеристика основної та додаткової навчальної літератури.

Тема 2. Наука та наукові дослідження

Виникнення та еволюція науки. Загальні відомості про науку. Система наукових знань та її основні елементи: теорія, гіпотеза, поняття, наукові методи, наукова діяльність. Наука — соціально значуща сфера людської діяльності. Пізнання об'єктивного світу – головна функція науки. Характеристика процесу наукового пізнання. Наукове дослідження як форма здійснення і розвитку науки. Класифікація наук. Категорії наукових досліджень: фундаментальні і прикладні. Наукові школи в науках.

О. Гуторов про історичні форми науки упродовж століть: наука античного світу, або протонаука (натурфілософія, філософська онтологія); наука доби Відродження (середина XV – середина XVI ст.); революційний період в науці (середина XVII – XVIII ст.) – створення геліоцентричної системи побудови світу, відкриття закону всесвітнього тяжіння, збереження маси в хімічних перетвореннях, основні закони спадковості; перший етап наукової революції в другій половині XIX ст. – еволюційна теорія Ч. Дарвіна і відкриття закону збереження енергії; другий етап наукової революції (кінець XIX ст.) – створення космогонічної теорії; третій етап – кінець XIX – початок XX ст.; наука на сучасному етапі.

Науково-технічна революція (НТР) як передумова перетворення науки в продуктивну силу виробництва. Головні ознаки та характерні риси сучасної НТР. Масштаби наукових досліджень в умовах НТР. Вплив наукових знань на рівень розвитку техніки і технології в умовах НТР.

Диференціація та інтеграція як закономірні тенденції розвитку науки. Диференціація, її характерні ознаки та форми прояву в науці. Історичні передумови виникнення диференціації наук. Інтеграція, її характерні ознаки та форми прояву в науці. Механізми та умови, види і рівні інтеграції наукових знань. Інтеграційні процеси у педагогіці та в освіті.

Тема 3. Становлення та основні етапи розвитку світової політичної науки

Причини виникнення соціально-поведінкових наук. Утворення перших кафедр соціально-поведінкових наук в США та європейських країнах (1857 р. – в Колумбійському коледжі, 1903 – утворено Американську асоціацію політичних наук, 1871 р. – утворена Вільна школа політичних наук у Франції та інші). Інституціоналізація соціально-поведінкових наук після Другої світової війни. Конгрес ЮНЕСКО про предмет політичної науки (1948 р.): а) політична теорія; б) політичні інститути; в) партії, групи і суспільна думка; г) міжнародні відносини. Утворення під егідою ЮНЕСКО Міжнародної асоціації політичних наук (1949).

Основні школи і течії соціально-поведінкових наук. Біхевіористський напрямок у наукових дослідженнях (Ч. Мерріам, Г. Лассуел, Дж. Кетлін та ін.). Системний аналіз (Т. Парсонс, Д. Істон, Р. Даль та ін.). Концепції елітократії і націократії (Р. Мілс, Ч. Раш та ін.). Політична соціологія (С. Ліпсет, М. Дюверже, Р. Арон, М. Крозьє та ін.). Психоаналітичні концепції (Ж. Лакан, Ч. Мерріам та ін.). Теорія соціальних конфліктів (П. Блау, К. Боулдінг, Р. Дарендорф). Компаративістика як метод аналізу різнорідних соціальних та політичних систем (Д. Істон, Г. Алмонд, С. Верба, К. Дойч, С. Гантінгтон). Теорія політичних систем (Р. Роуз, М. Девіс, Х. Білдсман).

Концепція плюралізму та її проблеми. Теорія партиципатарної демократії (масштаби політичної участі, зростання свободи, посилення рівності, оптимальне поєднання елементів прямої і представницької демократії). Теорія поліархії Р. Даля. Множинність центрів влади в демократичному суспільстві. Корпоративна суспільна демократія як механізм формування національно-державної цілісної політики з участю політичної еліти, бізнесу та профспілок.

Досягнення соціально-поведінкових наук ХХ століття. Визначні науковці у галузі соціально-поведінкових наук.

Становлення і розвиток соціально-поведінкових наук в Чехії, Словаччині, Румунії, Угорщині, Польщі.

Тема 4. Організація наукової діяльності в Україні

Організаційна структура наукових досліджень в Україні. Державна система організації і управління науковими дослідженнями в Україні: керівні органи та наукові установи. Організаційні сектори науки в Україні: академічний, вузівський, галузевий, виробничий. Наукові товариства та їх роль в розвитку науки і популяризації наукових знань. Студентські наукові товариства, їх організація і діяльність. Наукові ступені і вчені звання в Україні. Порядок присудження наукових ступенів і вчених звань. Форми підготовки наукових працівників. Особливості та підходи до атестації наукових працівників в зарубіжних країнах.

Національна академія наук України – найбільший центр наукових досліджень в країні. Сторінки історії НАН України від початку її заснування (1918–1921 рр. – Українська академія наук; 1921–1936 рр. – Всеукраїнська академія наук; 1936 р. – Академія наук Української СРР; 1937–1991 рр. – Академія наук УРСР; 1991–1993 рр. – Академія наук України; 1994 р. – по наш час – Національна академія наук України). Академік В. І. Вернадський – перший президент Української академії наук. Внесок академіка Б. Є. Патона в розвиток української та світової науки. Академік Анатолій Загородній – президент НАН України. Структура і кадровий потенціал НАН України. Науково-дослідні інститути та галузеві академії наук. Ю. Храмов про найвідоміші «наукові школи» НАН України: **школа Амосова**: серцева хірургія, біологічна і медична кібернетика; **школа Боголюбова**: математична фізика, квантова теорія поля і теорія елементарних частинок (дочірня школа Юхновського); **школа Богомольця**: патофізіологія; **школа Глушкова**: кібернетика, обчислювальна техніка й інформатика; **школа Груднєва**: металознавство; **школа Грушевського (київська)**: історія України; **школа Зерова**: ботаніка; **Київська школа зварювання, нових матеріалів і технологій** (Є. Патон, Б. Патон); **школа Стражеска**: терапія; **школа Філатова**: офтальмологія. Філіали НАН України. Дослідження політологічної проблематики науковцями НАН України.

Тема 5. Становлення та основні етапи розвитку політичної науки в Україні

Вплив перебудови на становлення політичної науки в Україні. Періодизація цього процесу авторським колективом українських політологів під керівництвом Н. Хоми: 1) 1985–1986; 2) 1987–1988; 3) 1989–1991. Процес легітимації політичної науки (кінець 1980-х – середина 1990-х рр.). Створення перших кафедр політології в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, а через деякий час – в Одеському, Донецькому, Львівському, Східноукраїнському, Чернівецькому, Ужгородському, Прикарпатському університетах, Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Національному університеті «Києво-Могилянська академія», Національному університеті «Острозька академія» та ін. Відкриття першого в Україні політологічного факультету (Таврійський екологічний інститут в м. Сімферополь). В. Бабкін, О. Семків, В. Денисенко, Ф. Кирилук, Б. Кухта, П. Шляхтун – перші автори підручників і навчально-методичних посібників з політології в Україні. Процес становлення політологічних наукових структур та асоціацій (Інститут національних відносин і політології НАН України; Національний інститут стратегічних досліджень; Асоціація молодих українських політологів і політиків; Інститут державного управління та самоврядування) тощо. Утворення Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України; Інституту міжнародних відносин і політології НАН України, Української академії

політичних наук. Інституціоналізація політичної науки в Україні (середина 90-х рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.).

Тематика досліджень українських політологів на сучасному етапі – **Витоки сучасної української державності** (В. Потульницький, О. Семків, Б. Кухта, В. Бабкін, О. Бабкіна, В. Бортніков, В. Горбатенко, О. Демянчук, М. Кармазіна, М. Михальченко, С. Наумкіна, Ф. Рудич, Ф. Кирилук, Н. Хома). **Етнополітичні чинники формування сучасної політичної нації** (О. Антонюк, С. Асланов, І. Кресіна, Я. Калакура, О. Картунов, В. Котигоренко, О. Майборода, І. Рафальський, С. Римаренко). **Вивчення трансформаційних процесів і політичних режимів у державі** (В. Бурдяк, Ю. Мацієвський, А. Романюк, О. Фісун). **Проблеми впливу груп інтересів, формування олігархічних кланів** (А. Колодій, О. Лісничук). **Порівняльна політологія, аналіз досвіду модернізації в різних країнах** (В. Горбатенко, Г. Зеленько, О. Кіндратець). **Політологічна теорія держави** (А. Матвієнко, В. Співак, Н. Хома). **Роботи на перетині політичної та історичної науки** (Т. Бевз, Ю. Макар, В. Яремчук). **Методологія та методи політичних досліджень** (В. Денисенко, В. Корнієнко, В. Осін, М. Остапенко, Н. Ротар, Л. Угрин). **Політична історія** (Т. Бевз, І. Вдовичин, Б. Кухта, О. Салтовський, В. Солдатенко). **Політична географія** (Б. Яценко, А. Гольцов, С. Дністрянський). **Геополітика, геоеконіміка, цивілізаційна геополітика** (М. Дністрянський, В. Горбулін, Ф. Рудич, О. Баган, Ф. Рудич, В. Дергачов, О. Дергачов, Ю. Шмаленко, Є. Магда, В. Петрінко). **Політична етнологія** (І. Курас, І. Варзар, О. Картунов, І. Кресіна, О. Рафальський, І. Рафальський). **Політична психологія** (М. Головатий, М. Слюсаревський). **Політична соціологія** (С. Барматова, В. Городяненко, В. Полторак). **Політична філософія** (Ф. Кирилук, В. Денисенко, О. Ситник, Д. Шевчук). **Політична антропологія** (В. Денисенко, А. Кравець, О. Крисенко, М. Юрій). **Прикладна політологія** (О. Бойко, В. Горбатенко). **Політична герменевтика** (О. Алексеєв, Ю. Тишкун). **Політична ризикологія** (В. Кривошеїн). **Електоральна політологія** (І. Поліщук, М. Бучин, Ю. Остапець). **Правова політологія** (І. Кресіна, А. Сотник). **Політична ідеологія** (Ф. Кирилук в навчальному посібнику «Філософія політичної ідеології» запропонував нову типологію ідеологій: **Класичні ідеології** (лібералізм; консерватизм; соціалізм, марксизм; анархізм); **некласичні політичні ідеології** (націоналізм; фашизм; релігійний фундаменталізм); **постмодерні політичні ідеології** (екологізм; фемінізм). **Біополітика** (Д. Шевчук) / Про сучасну українську політичну науку див.: Історія політичної думки України: підручник / за загальною редакцією Н. М. Хоми. Львів: Новий Світ-2000, 2017. 632 с.

Тема 6. Ужгородський національний університет – головний осередок науки і освіти в Закарпатті

Передумови створення вищої школи в нашому краї. Спроби А. Волошина та представників політичної еліти відкрити університет на Закарпатті. «Меморандум

у справі утворення на Підкарпатській Русі Університету, а в першу чергу перенесення Українського Вільного Університету з Праги до Ужгороду». Запланована організаційна структура університету. Проект Українського університету, запропонований комісією Українського академічного комітету в Празі (жовтень 1938 р.). А. Волошин – почесний доктор Українського Вільного Університету в Празі. Відкриття Ужгородського державного університету (18 жовтня 1945 р.). Перші факультети – історичний, філологічний, медичний і біологічний. С. В. Добош – перший ректор Ужгородського державного університету. В. І. Смоланка – ректор Ужгородського національного університету. Керівництво університету та його структура, Вчена рада, відділи, факультети, кафедри, навчально-дослідні інститути, центри, музеї, біологічна база, видавництво, друковані видання. Контингент студентів, аспірантів і професорсько-викладацький склад. Навчально-методична, виховна, науково-дослідна та інноваційна діяльність. Міжнародні зв'язки Ужгородського національного університету. Заслужені професори та Почесні доктори Ужгородського національного університету. Лауреати Державних премій України в галузі науки і техніки.

Тема 7. Політична наука в Ужгородському національному університеті: етапи становлення, сучасний стан і перспективи розвитку

Утворення кафедри політології в Ужгородському державному університеті (7 грудня 1990 р.). Етапи становлення і розвитку кафедри: 1) 1990–1994 рр. – загальноуніверситетський статус кафедри; 1994–2006 рр. – кафедра у складі історичного факультету; з 2006 р. – кафедра – складова частина факультету суспільних наук. Відкриття спеціальностей «Політологія» (1998), «Публічне управління та адміністрування» (2013), «Електронне врядування» (2013). Перейменування кафедри політології в кафедру політології і державного управління (2013). Відкриття аспірантури (2016) і завершення повного циклу підготовки фахівців-політологів за освітніми рівнями «бакалавр» – «магістр» – «доктор філософії».

В. Л. Боднар і В. І. Худанич – фундатори політичної науки в Ужгородському державному університеті. Кафедра політології і державного управління на сучасному етапі. Кадровий потенціал. Наукова, навчально-методична та виховна робота професорсько-викладацького складу, аспірантів і студентів. Фахові та інші наукові видання кафедри («Регіональні студії», «Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Міжнародні відносини», «Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політичні науки. Публічне управління та адміністрування», «Соціально-політичні студії», «Актуальні проблеми політичної науки»). Видання авторських і колективних монографій, підручників і посібників.

Діяльність НДІ політичної регіоналістики, Центру гендерної освіти, ГО «Асоціація випускників політологів і міжнародників УжНУ». Участь колективу

кафедри в міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях, «круглих столах», симпозіумах і диспутах. Міжнародні зв'язки ужгородських політологів з науковими центрами і вишами Німеччини, Угорщини, Чехії, Словаччини, Румунії, Польщі тощо. Участь професорсько-викладацького складу, аспірантів і студентів у різноманітних одноосібних і колективних міжнародних проектах. Формування підвалин для створення власних політологічних наукових шкіл за напрямками дослідження політичних процесів у країнах Центрально-Східної Європи; державотворчих процесів в Україні та на Закарпатті; вивчення виборчих та електоральних процесів тощо.

Тема 8. Методологічні основи наукового пізнання у соціально-поведінкових науках

Загальні відомості про наукове пізнання. Суб'єкти й об'єкти пізнання. Взаємодія суб'єкта й об'єкта у пізнавальній діяльності. Взаємозв'язок пізнання і практики. Рівні пізнання: чуттєвий і раціональний, емпіричний і теоретичний. Методи наукового пізнання. Уявлення про метод як засіб пізнання. Категорії методів пізнання: узагальнені, загальні та часткові (спеціальні) методи. Методи емпіричного дослідження: спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент. Методи теоретичного дослідження: ідеалізація, формалізація, логічні та історичні методи.

Методи, що можуть бути застосовані на емпіричному й теоретичному рівнях: абстрагування, аналіз і синтез, індукція й дедукція, моделювання.

Системний підхід і системний аналіз. Загальні відомості про систему. Зв'язки між елементами системи. Поділ систем на цілісні та сумативні, матеріальні та абстрактні, природні та штучні, статичні та динамічні, закриті й відкриті, Структура, характеристики та властивості систем. Визначення системного підходу. Вплив системного підходу на послідовність наукового дослідження.

Особливості прояву системного аналізу у науковому дослідженні. Моделі у науковому дослідженні. Поняття про модель та моделювання. Призначення моделей у науковому дослідженні. Моделювання на основі комп'ютерної техніки.

Тема 9. Інформаційне забезпечення наукових досліджень

Загальні відомості про інформацію. Поняття про інформацію. Роль інформації у науковій діяльності. Друковані носії інформації. Носії і засоби поширення інформації на основі комп'ютерної техніки. Типологія наукової інформації та основні види видань. Поняття про документи як засоби фіксації наукової інформації. Нормативно-технічні документи. Патентна інформація. Депоновані рукописи. Неопубліковані документи.

Особливості вторинної інформації та її пошук. Призначення та види бібліотек. Бібліотечні фонди: основний і довідковий. Бібліотечні каталоги та картотеки. Види каталогів; алфавітний, систематичний і предметний, їх особливості та призначення.

Методика пошуку першоджерел. Спеціальні бібліографічні видання та їх роль в інформаційному пошуку. Оформлення результатів інформаційного пошуку.

Систематизація і письмовий виклад опрацьованих матеріалів. Оформлення результатів опрацювання першоджерел: складання виписок, анотацій, конспектів.

Тема 10. Автоматизовані системи обробки інформації на ЕОМ та застосування їх у наукових дослідженнях

Характеристика автоматизованих систем обробки інформації. Особливості науково-дослідної роботи соціального працівника в умовах використання комп'ютерної техніки.

Пакети прикладних програм обробки даних наукових досліджень (Excel, SPSS) та їх функціональні блоки: програми налаштування на конкретне дослідження та введення інформації в комп'ютер; програми контролю та коригування даних; програми перетворення введених даних, що включають програми перекодування даних (зміна кодів значень ознак, об'єднання кількох значень певної ознаки в одне та ін.), побудови додаткових ознак (значення яких обчислюються на основі значень існуючих ознак), побудови підвибірок, що задовольняють певні умови, експорту даних у формати інших пакетів та імпорту їх; програми математико-статистичного аналізу: програми побудови різних таблиць, розрахунку статистичних показників, перевірки статистичних гіпотез, кореляційного, регресійного, дисперсійного, кластерного та факторного методів аналізу; програми наочного представлення та виведення результатів обчислень.

Тема 11. Організація та проведення наукового дослідження

Вимоги до проведення наукового дослідження. Вплив особистісних якостей дослідника на результативність наукового дослідження. Послідовність проведення наукового дослідження. Науковий напрямок, проблема і тема наукового дослідження. Вибір теми дослідження. Ознайомлення із станом обраної теми дослідження. Уточнення теми і складання програми дослідження.

Обґрунтування теми, дослідження, його актуальності та новизни. Методологічний апарат наукового дослідження. Мета та завдання дослідження. Вибір методів дослідження. Умови забезпечення адекватності обраних методів дослідження його меті та завданням. Логіка наукового дослідження. Складання календарного плану робіт. Гіпотеза дослідження. Систематичне накопичення дослідних матеріалів. Зведення і опрацювання результатів дослідження. Теоретичний аналіз та літературне оформлення результатів дослідження.

Упровадження в практику та оцінювання теоретичної й практичної значущості результатів дослідження.

Експеримент як складова частина наукового дослідження. План і методика експерименту. Вибір способів та засобів фіксації результатів експерименту. Комп'ютеризація експериментальних робіт. Роль особистості науковця у проведенні дослідження.

Тема 12. Обробка та оформлення результатів дослідження

Форми узагальнення результатів наукових досліджень: усний виклад, тези доповіді, реферат, наукова стаття, науковий звіт, авторська і колективна монографія. Вимоги до їх змісту та оформлення.

Методи зведення й обробки результатів експериментальних досліджень: статистичні, графічні й табличні.

Складання списку літературних джерел. Вимоги до оформлення наукових праць. Письмове оформлення наукової праці. Виразність і мова тексту наукової праці. Правильність застосування наукової термінології. Цитування у тексті наукової праці. Види посилань на використані літературні джерела. Пояснення зв'язку тексту з посиланнями. Спрощення бібліографічних описів у посиланнях. Транслітерація.

Завершення і представлення результатів наукового дослідження. Вибір форми представлення результатів наукового дослідження. Показники оцінювання результативності проведеного дослідження. Рецензування завершеної наукової роботи.

Методика написання та вимоги до публікації в фахових виданнях.

Тема 13. Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів

Загальні положення щодо підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів. «Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» (Постанова Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 р.). Форми підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів вищої кваліфікації: аспірантура і докторантура.

Права студентів, аспірантів і докторантів: вільний доступ до всіх видів відкритої інформації; отримання належного методичного і змістовного наукового консультування; академічна мобільність; академічна відпустка (при необхідності). Обов'язки аспірантів: дотримання морально-етичних норм і стандартів поведінки дослідників; виконання індивідуального плану наукової роботи і систематичного звітування; захист в установленій строк дисертаційного дослідження.

Освітньо-наукова програма та навчальний план аспірантури. Стажування аспірантів. Підготовка здобувачів ступеня доктора наук у докторантурі.

Тема 14. Написання і захист кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти

Курсова, бакалаврська, дипломна, магістерська роботи. Загальна характеристика. Структура, обсяг та оформлення кваліфікаційних робіт. Послідовність написання кваліфікаційної роботи: вибір теми; виявлення та відбір літератури; з'ясування об'єкта, предмета дослідження, визначення мети та його завдань; складання робочої картотеки літератури; вивчення та конспектування літератури; складання попереднього плану роботи, узгодження його з керівником; викладення тексту роботи згідно з її структурою; формування висновків та рекомендацій; подання чорнового варіанту науковому керівникові; усунення зауважень, доопрацювання роботи; чистове оформлення роботи.

Вступ до роботи та його композиція. Основні складові вступу: актуальність дослідження; стан наукової розробки теми; формулювання проблемної ситуації, виклад її сутності; мета дослідження, яка узгоджується з назвою роботи, об'єктом і предметом дослідження; формулювання основних завдань дослідження; визначення об'єкта і предмета роботи; аналіз використаних в роботі методів дослідження; огляд літератури з теми дослідження та опис структури роботи.

Написання тексту роботи та оформлення висновків. Мова роботи та відповідність її нормам сучасної української мови. Цитування й переказ. Вимоги до скорочень. Висновки

Підготовка до захисту та захист кваліфікаційних робіт. Процедура захисту: доповідь студента про зміст роботи; запитання до автора; оголошення відгуку наукового керівника; заключне слово студента; рішення комісії щодо оцінки.

Типові помилки в написанні та оформленні кваліфікаційних робіт: зміст роботи не відповідає плану; сформульовані розділи (підрозділи) не відбивають реальну проблемну ситуацію; мета дослідження не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно і не відбиває специфіки об'єкта і предмета дослідження; автор не виявив самостійності, робота являє собою компіляцію або плагіат; не зроблено глибокого і всебічного аналізу сучасних офіційних і нормативних документів, нової спеціальної літератури; аналітичний огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій з теми роботи має форму анотованого списку і не відбиває рівня досліджуваної проблеми; не розкрито зміст та організацію особистого експериментального дослідження (його суть, тривалість, місце проведення, кількість обстежуваних, їхні характеристики), поверхово висвітлено стан практики; кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не відповідають поставленим завданням; у роботі немає посилань на першоджерела або вказані не ті, з яких запозичено матеріал; бібліографічний опис джерел у списку літератури наведено довільно, без додержання вимог державного стандарту.

Тема 15. Види науково-дослідної роботи студентів

Навчально-дослідна робота студентів та її основні завдання: забезпечення інтеграції навчальних занять і науково-дослідної роботи студентів; створення умов для розкриття і реалізації особистісних творчих здібностей студентської молоді; відмір талановитої молоді, яка виявила здібності та потяг до наукової та педагогічної діяльності; розширення масовості і підвищення результативності участі студентів у науковій діяльності; розвиток наукових зв'язків закладів вищої освіти як в Україні (внутрішня мобільність), так і в країнах близького і далекого зарубіжжя (міжнародна мобільність) (О. Гуторов).

Можливі рівні самореалізації студентів у навчально-дослідній діяльності: а) репродуктивно-стереотипний (розв'язання проблеми здійснюється із засвоєними алгоритмами розмірковування, діяльності, спілкування); б) адапційний (студенти виконують певне дослідження на основі розробленого викладачем алгоритму); творчо-рефлексивний (студенти, аналізуючи свій креативний потенціал, виокремлюють сутність проблеми, моделюють дослідну ситуацію, варіанти та способи її розв'язання).

Діяльність студентів у проблемних групах, проблемних студентських лабораторіях, наукових конференціях. Творча діяльність студентів в конкурсах наукових студентських робіт як на рівні вишу, так і на всеукраїнському та міжнародному рівнях; виступах на радіо, телебаченні, на сторінках преси. Конкурс дипломних робіт як форма участі в науково-дослідній роботі: загальні положення, організація проведення конкурсу, критерії якості дипломних робіт, фінансування конкурсу, відзначення переможців. Студентський науковий гурток (проблемний семінар): функціональні завдання, форми роботи, керівництво науковим гуртком, права членів студентського гуртка.

Досвід залучення студентів до роботи ГО «Асоціація випускників-політологів і міжнародників УжНУ». Студенти-політологи – організатори проведення міжнародних наукових конференцій в Ужгородському національному університеті.

Тема 16. Доброчесність у науковій роботі

Академічна доброчесність. Академічна нечесність. Фабрикація даних. Фальсифікація даних. Академічний саботаж. Викладацька нечесність. Хабарництво в академічній сфері. Академічне шахрайство.

Поняття плагіату і його види. Ознаки плагіату. Визначення плагіату за Робертом А. Гаррісом: цитування без посилання на джерело; присвоєння результатів чужої роботи та видавання їх як власних; нехтування правилами цитування; видавання чужих ідей як своїх власних. Академічний плагіат. Самоплагіат. Ненавмисний та навмисний плагіат за Баррі Гілмором. Різновиди ненавмисного плагіату: підсвідомий, випадковий, тиражований, завуальований. Навмисний плагіат: дублювання дослідження, фальсифікація, реплікація

(самоплагіат), рерайт, точне копіювання без змін, парафраза, компіляція. Професійний та освітньо-науковий плагіати. Пять видів плагіату Кена К. Вонга: неправильне цитування у тексті; неповне цитування; брак бібліографічних посилань; мозаїчний плагіат; самоплагіат.

Профілактика плагіату: академічна доброчесність, високий рівень інформаційної культури, кодекс честі університету. Кодекс етики в галузі вищої освіти. Методи боротьби з плагіатом. Правові аспекти академічної доброчесності в Україні. Створення Паневропейської платформи з питань етики, прозорості та чесності в галузі освіти (2014 р.). Методи боротьби з плагіатом у країнах Європейського Союзу. Закон України про освіту (2017 р.) про академічну доброчесність. Відповідальність за плагіат. Методи боротьби з плагіатом в Ужгородському національному університеті.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання:					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
2-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Вступ до вивчення навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень»	5	2				2
Тема 2. Наука та наукові дослідження	10	2	2			5
Тема 3. Становлення та основні етапи розвитку світової політичної науки	10	2	2			6
Тема 4. Організація наукової діяльності в Україні	10	2	2			5
Тема 5. Становлення та основні етапи розвитку політичної науки в Україні	10	2	2			6
Тема 6. Ужгородський національний університет – головний осередок науки і освіти в Закарпатті	10	2	2			5
Тема 7. Політична наука в Ужгородському національному університеті: етапи становлення, сучасний стан і перспективи розвитку	10	2	2			5
Тема 8. Методологічні основи наукового пізнання у соціально-поведінкових науках	10	4				4
Тема 9. Інформаційне забезпечення наукових досліджень	8	4				4

Тема 10. Автоматизовані системи обробки інформації на ЕОМ та застосування їх у наукових дослідженнях	8	4				5
Тема 11. Організація та проведення наукових досліджень	8	4	2			5
Тема 12. Обробка та оформлення результатів дослідження	8	4	2			6
Тема 13. Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів	10	2	2			6
Тема 14. Написання і захист кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти	10	4	2			5
Тема 15. Види науково-дослідної роботи студентів	11	2	2			6
Тема 16. Добросеснність у науковій роботі	12	4				5
Модульна контрольна робота			2			
Разом за семестр	150	46	24			80

6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		денна	Заочна
1	Наука та наукові дослідження	2	
2	Становлення та основні етапи розвитку світової науки	2	
3	Організація наукової діяльності в Україні	2	
4	Становлення та основні етапи розвитку політичної науки в Україні	2	2
5	Ужгородський національний університет – головний осередок науки і освіти в Закарпатті	2	
6	Політична наука в Ужгородському національному університеті: етапи становлення, сучасний стан і перспективи	2	
7	Організація та проведення наукових досліджень	2	
8	Обробка та оформлення результатів дослідження	2	2
9	Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів	2	
10	Написання і захист кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти	2	2
11	Види науково-дослідної роботи студентів	2	
12	Модульна робота 1	2	
Разом		24	6

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		денна	заочна
1	Вступ до вивчення навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень»	2	5
2	Наука та наукові дослідження	5	10
3	Становлення та основні етапи розвитку світової політичної науки	6	10
4	Організація наукової діяльності в Україні	5	10
5	Становлення та основні етапи розвитку політичної науки в Україні	6	10
6	Ужгородський національний університет – головний осередок науки і освіти в Закарпатті	5	10
7	Політична наука в Ужгородському національному університеті: етапи становлення, сучасний стан і перспективи розвитку	5	7
8	Методологічні основи наукового пізнання у соціально-поведінкових науках	4	7
9	Інформаційне забезпечення наукових досліджень	4	5
10	Автоматизовані системи обробки інформації на ЕОМ та застосування їх у наукових дослідженнях	5	5
11	Організація та проведення наукових досліджень	5	10
12	Обробка та оформлення результатів дослідження	6	10
13	Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів	6	5
14	Написання і захист кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти	5	10
15	Види науково-дослідної роботи студентів	6	8
16	Доброчесність у науковій роботі	5	10
	Разом	80	132

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базові джерела:

1. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. Суми: Сумський ДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
2. Гладкий С. О. Основи наукових досліджень: навчально-методичний посібник. Полтава, 2016. 245 с.
3. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. Харків, 2017. 272 с.
4. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Організація та методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Харків: Право, 2017. 448 с.
5. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.

6. Колесников О. В. Основи наукових досліджень : Навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2011. 144 с.
7. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
8. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. К.: Аперта, 2019. 492 с.
9. Мальська М. П., Пандяк І. Г. Організація наукових досліджень: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2017. 136 с.
10. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с.
11. Основи наукових досліджень: Навч. підручник / за ред. В. І. Саюк, Є. Р. Чернишової. Київ : Педагогічна думка, 2012. 144 с.
12. Росоха І. М. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Методологія та організація наукового дослідження». Харків: ХНАМГ, 2011. 77 с.
13. Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів: Практичний посібник / Авторський колектив: В. Майборода, О. Ярошенко, Ю. Скаба; за редакцією О. Ярошенко. К.: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. 174 с.
14. Цехмістрова Г. С. Методологія та організація наукових досліджень : Навч. посібник. 2-е вид., доп. Рек. МОН. Київ : ВД «Слово», 2012. 352 с.

Допоміжні джерела:

1. Академічна наука: становлення і розвиток дослідницьких установ та напрямів досліджень. *Політична наука в Україні. 1991-2016*. В 2-т. Т. 1. Політична наука: західні тренди розвитку й українська специфіка / Редколегія: О. Рафальський (голова), М. Кармазіна, О. Майборода. К.: Парламентське видавництво, 2016. 565 с.
2. Барчій І. М. Проблеми політичної науки в умовах Болонського процесу. *Грані*. 2012. № 9 (89). С. 87-90.
3. Білецький Б., Добржанський О. Основи наукових досліджень: категорії, поняття, терміни, нормативні документи: Навчальний посібник-довідник. Чернівці: Технодрук, 2010. 380 с.
4. Вегеш М. М. Ужгородський національний університет: історія і сьогодення. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. 384 с.
5. Вегеш М. М. Університет у моєму житті / Міністерство освіти і науки України; Ужгородський національний університет. Ужгород: Видавництво Ужгородського національного університету, 2006. 296 с.
6. Вегеш М. М., Колодій М. М. Деякі аспекти методики викладання навчальної дисципліни «Організація і проведення наукових досліджень» для аспірантів Ужгородського національного університету. *Актуальні проблеми політичної*

- науки. Випуск четвертий. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. С. 197-212.
7. Вегеш М. М., Остапець Ю. О. Політологія в Ужгородському національному університеті та Болонський процес / Ужгородський національний університет, Історичний факультет, Кафедра політології. Ужгород, 2004. 124 с.
 8. Вегеш М. М., Остапець Ю. О. Як писати наукову роботу (методичні рекомендації по написанню курсових, бакалаврських, дипломних і магістерських робіт для студентів-політологів) / Ужгородський національний університет; Кафедра політології. Ужгород, 2003. 72 с.
 9. Горбатенко В. П. Проблеми розвитку політичної науки і освіти в Україні. *Суспільно-політичні процеси*. 2016. Випуск 4. С. 303-306.
 10. Горбатенко І. А. Політична наука і освіта в Україні: передумови виникнення, процес становлення, перспективи розвитку: автореферат дис... канд. політ. наук: 23.00.01. К.: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2007. 20 с.
 11. Данилкович А. Г. Основи наукових досліджень у вищому навчальному закладі: Навчальний посібник. К.: КНУТД, 2010. 294 с.
 12. Демківський А. В., Безус П. І. Основи методології наукових досліджень: Навчальний посібник. К.: Академічне муніципальне управління, 2012. 276 с.
 13. Захаркевич О. В., Швець Г. С., Сарана О. М. Основи наукових досліджень. Хмельницький: ХНУ, 2013. 223 с.
 14. Кириленко О. П., Письменний В. В. Основи наукових досліджень у схемах і таблицях: Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 227 с.
 15. Колесников О. В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / 2-ге видання, виправлене та доповнене. К.: Центр учбової літератури, 2011. 143с.
 16. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. К.: Алерта, 2014. 620 с.
 17. Круглашов А. М. Здобутки та проблемні питання розвитку вітчизняної політичної науки. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2009. Випуск 17. С. 22-30.
 18. Матвієнків С. Становлення української політології в контексті трансформації суспільства. *Матеріали Всеукраїнської наукової конференції (10-11 травня 2007 р., м. Львів)*. Львів: ЦПД, 2008. С. 36-42.
 19. Наукова еліта Закарпаття: Доктори наук, професори Ужгородського національного університету / Передм. М.М.Вегеша. Ужгород: Гражда, 2005. 160 с.
 20. Основи наукових досліджень. Становлення категоріальних форм міждисциплінарного знання: Навчальний посібник / В. В. Ковальчук, О. М. Маслій, С. О. Ключник. Одеса, 2012. 148 с.
 21. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / За редакцією В. І. Саюк, Є. Р. Чернишової. К.: Педагогічна думка, 2012. 143 с.
 22. Рябов С. Г. Політична наука в Україні ХХІ століття: стан та перспективи

- розвитку: дослідження. К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. 103 с.
23. Товт В. А. Основи наукових досліджень та методика підготовки дипломних робіт: навчальний посібник. Ужгоро: ТОВ «РІК-У», 2019. 139 с.
 24. Тормоса Ю. Г. Основи наукових досліджень: Навчально-методичний посібник. К.: КНЕУ, 2003. 76 с.
 25. Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття / За редакцією проф. М. М. Вегеша. Ужгород: Всеукраїнське державне багатoproфільне видавництво «Карпати»; «Наш рідний край»; «Вісник Карпат», 2005. 192 с.
 26. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. Рівне: НУВГП, 2016. 151 с.
 27. Юрченко С. О., Юрченко О. Є. Основи наукових досліджень. Харків, 2017. 203 с.
 28. Чмиленко Ф. О., Жук Л. П. Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень». Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2014. 48 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. <http://www.lib.uzhnu.edu.ua> – Наукова бібліотека Ужгородського національного університету
2. <http://www.library.ukma.kiev.ua> – Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія».
3. <http://www.lsl.lviv.ua> – Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника.
4. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
5. <http://www.imi.org.ua> – Інститут масової інформації

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ з навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень»

Семінарське заняття № 1. Наука та наукові дослідження

План

1. Виникнення науки.
2. Поняття, цілі і функції науки.
3. Теоретичні та методологічні принципи науки.
4. Класифікація наук.
5. Основні школи і течії сучасних соціально-поведінкових наук.

Література:

15. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. Суми: Сумський ДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
16. Гладкий С. О. Основи наукових досліджень: навчально-методичний посібник. Полтава, 2016. 245 с.
17. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. Харків, 2017. 272 с.
18. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Організація та методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Харків: Право, 2017. 448 с.
19. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
20. Колесников О. В. Основи наукових досліджень: Навч. посібник. Київ: ЦУЛ, 2011. 144 с.
21. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
22. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. К.: Аперта, 2019. 492 с.
23. Мальська М. П., Пандяк І. Г. Організація наукових досліджень: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2017. 136 с.
24. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с.
25. Основи наукових досліджень: Навч. підручник / за ред. В. І. Саюк, Є. Р. Чернишової. Київ: Педагогічна думка, 2012. 144 с.
26. Росоха І. М. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Методологія та організація наукового дослідження». Харків: ХНАМГ, 2011. 77 с.
27. Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів: Практичний посібник / Авторський колектив: В. Майборода, О. Ярошенко, Ю. Скаба; за редакцією О. Ярошенко. К.: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. 174 с.

28. Цехмістрова Г. С. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посібник. 2-е вид., доп. Рек. МОН. Київ: ВД «Слово», 2012. 352 с.

Семінарське заняття № 2. **Становлення та основні етапи розвитку світової науки**

План

1. Наука античного світу.
2. Наука доби Відродження (середина XV – середина XVI ст.).
3. Революційний період в науці (XVII – XVIII ст.).
4. Розвиток науки в другій половині XIX – на початку XX ст.
5. Наука на сучасному етапі.

Література:

1. Академічна наука: становлення і розвиток дослідницьких установ та напрямів досліджень. *Політична наука в Україні. 1991-2016.* В 2-т. Т. 1. Політична наука: західні тренди розвитку й українська специфіка / Редколегія: О. Рафальський (голова), М. Кармазіна, О. Майборода. К.: Парламентське видавництво, 2016. 565 с.
2. Балух В. О. Історія античної цивілізації. Т. 1. Стародавня Греція. Чернівці, 2010. 656 с.
3. Балух В. О. Історія античної цивілізації. Т. 2. Стародавній Рим. Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2010. 848 с.
4. Балух В. О. Історія античної цивілізації. Т. 3. Практикум. Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2010. 544 с.
5. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків. Т. 1. Раннє Середньовіччя. Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2010. 496 с.
6. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків. Т. 2. Високе і пізнє Середньовіччя. Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2010. 616 с.
7. Балух В. О., Коцур В. П. Історія стародавнього Риму. Чернівці: Книги – XXI, 2005. 680 с.

8. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. Харків, 2017. 272 с.
9. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Організація та методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Харків: Право, 2017. 448 с.
10. Дейвіс Н. Європа: Історія / Видання друге. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 1464 с.
11. Джадт Т. Після війни. Історія Європи від 1945 року. К.: Наш Формат, 2020. 928 с.
12. Дженкінс С. Стисла історія Європи від Перікла до сьогодення. К.: Видавнича група КМ-БУКС, 2021. 384 с.
13. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
14. Колесников О. В. Основи наукових досліджень: Навч. посібник. Київ: ЦУЛ, 2011. 144 с.
15. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
16. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. К.: Аперта, 2019. 492 с.
17. Павленко Ю. В. История мировой цивилизации: философский анализ. К.: «Феникс», 2002. 760 с.

Семінарське заняття № 3. Організація наукової діяльності в Україні

План:

1. Утворення Академії наук України.
2. Структура та діяльність Національної академії наук України.
3. Університети і науково-дослідні інститути в Україні.
4. Форми підготовки наукових кадрів в Україні.
5. Громадські наукові організації в сучасній Україні.
6. Наукові школи в Україні.

Література:

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи: Проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи ХХІ століття. К.: Знання України, 2011. 1099 с.
2. Видатні вчені Національної Академії наук України. Особові архівні та рукописні фонди академіків і членів-кореспондентів у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (1918-1998): Путівник / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису, Ін-т архівознавства; Редкол. О. С. Онищенко та ін. К., 1998. 307 с.
3. Дзюба І. М. Академія Наук України Національна. *Енциклопедія сучасної України*. Київ, 2001. Т. 1. С. 250-289.
4. Історія Національної академії наук України, 1956-1960: [у 2 ч.] / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т архівознавства. Київ: [б. в.], 2016. (Джерела з історії науки в Україні). На авантитулі: До 100-річчя НАН України: Документи і матеріали / [упоряд.: Л. М. Яременко та ін.; редкол.: О. С. Онищенко (голов. ред.) та ін.]. 869; Ч. 2: Додатки / [упоряд.: Л. М. Яременко та ін.; редкол.: О. С. Онищенко (голов. ред.) та ін.]. 1062 с.
5. Литвин В. М. Україна на межі тисячоліть (1991 – 2000 рр.). *Україна крізь віки*. Т. 14. К.: Видавничий Дім «Альтернативи», 2000. 360 с.
6. Національна академія наук України (1918—2018): До 100-річчя від дня заснування / [авт. кол.: С. І. Пирожков, О. С. Онищенко, П. І. Андон та ін.; редкол.: Б. Є. Патон (голов. ред.) та ін.]. Київ: Академперіодика, 2018. 336 с.
7. Національна академія наук України, 1918—2008: до 90-річчя від дня заснування / НАН України, НБУВ; голов. ред. і авт. вступ. ст. Б. Є. Патон. К., 2008. 624 с.
8. Національна Академія наук України: Персональний склад: 1918-1998 / Уклад. В. М. Палій, Ю. О. Храмов; Відп. ред. В. Ф. Мачулін. 3-є вид., доп. і перероб. К.: Фенікс, 1998. 279 с.
9. Національна академія наук України: статистичний і наукометричний аналіз ефективності наукового потенціалу / НАН України, ДУ «Ін-т дослідж. науково-техн. потенціалу та іст. науки

- ім. Г. М. Доброва»; [В. Л. Богданов (голов. ред.); авт. кол.: Б. А. Маліцький та ін.]. Київ: Фенікс, 2018. 344 с.
10. Павло Скоропадський та Українська академія наук: До 100-річчя НАН України / Г. Папакін. Київ: Українські пропілеї, 2018. 335 с.
 11. Реєнт О. Павло Скоропадський. К.: Видавничий Дім «Альтернативи», 2003. 304 с.
 12. Савченко В., Ситько О., Шмаленко Ю. Історія та культура України: навчальний посібник. Одеса, 2019. 245 с.

Семінарське заняття № 4.

Становлення та основні етапи розвитку політичної науки в Україні

План:

1. Передумови становлення політології в Україні.
2. Виникнення і діяльність перших кафедр політології в Україні.
3. Диференціація політичних досліджень на сучасному етапі.
4. Методологічна база політичних досліджень в Україні.
5. Тематика досліджень українських політологів на сучасному етапі.

Література:

1. Горбатенко В. П. Проблеми розвитку політичної науки і освіти в Україні. *Суспільно-політичні процеси*. 2016. Випуск 4. С. 303-306.
2. Горбатенко І. А. Політична наука і освіта в Україні: передумови виникнення, процес становлення, перспективи розвитку: автореферат дис... канд. політ. наук: 23.00.01. К.: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2007. 20 с.
3. Кармазіна М. Політична наука в Україні: дисертаційний аспект. *Політичний менеджмент*. 2008. № 3. С. 17-28.
4. Кармазіна М. Політична наука: предмет, структура, методологія. *Політичний менеджмент*. 2010. № 1. С. 19-33.
5. Кирилюк Ф. М. Історія політології: Підручник для вищих навчальних закладів. К.: «Знання України», 2002. 535 с.
6. Кирилюк Ф. М. Новітня політологія: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 564 с.

7. Кирилюк Ф. М. Політологія нової доби: Посібник. К.: Видавничий центр «Академія», 2003. 304 с.
8. Круглашов А. М. Здобутки та проблемні питання розвитку вітчизняної політичної науки. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2009. Випуск 17. С. 22-30.
9. Матвієнків С. Становлення української політології в контексті трансформації суспільства. *Матеріали Всеукраїнської наукової конференції* (10-11 травня 2007 р., м. Львів). Львів: ЦПД, 2008. С. 36-42.
10. Рудич Ф. Наука про політику: сучасний стан і перспективи. *Політичний менеджмент*. 2003. № 1. С. 5-18.
11. Рудич Ф. Наука про політику: сучасний стан та тенденції розвитку. *Віче*. 2007. № 19. С. 17-20.
12. Рудич Ф. Політологія в Україні: теоретичний та прикладний контекст. *Віче*. 1997. № 7. С. 24-37.
13. Рябов С. Г. Політична наука в Україні ХХІ століття: стан та перспективи розвитку: дослідження. К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. 103 с.

Семінарське заняття № 5.

Ужгородський національний університет – головний осередок науки і освіти на Закарпатті

План:

1. Передумови створення вищої школи в Закарпатті. Спроби Августина Волошина та представників політичної еліти відкрити університет. Різноманітні проекти університету в Закарпатті.
2. Відкриття Ужгородського державного університету.
3. Ужгородський національний університет на сучасному етапі.
4. Наукові школи в Ужгородському національному університеті.
5. Міжнародні зв'язки Ужгородського національного університету з провідними зарубіжними науковими і навчальними центрами.

Література:

1. Вегеш М. М., Остапець Ю. О. Політологія в Ужгородському національному університеті та Болонський процес. Ужгород, 2004. 124 с.
2. Гранчак І. М., Довганич О. Д., Сливка В. Ю., Туряниця В. В. Осередок освіти, науки, культури. Ужгородському державному університету – 50 років. Ужгород, 1995. 196 с.
3. Наукова еліта Закарпаття: Доктори наук, професори Ужгородського національного університету / Передмова М. М. Вегеша. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. 160 с.
4. Олашин М. В. Історичний факультет Ужгородського національного університету (1945-2007). Короткий історичний нарис та довідкові матеріали. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2007. 124 с.
5. Олашин М. В. Історичний факультет Ужгородського національного університету. Біобібліографічний довідник / Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»; Бібліографія ред. О. Д. Закривидорога; Відповідальний за випуск І. О. Мандрик. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2010. 440 с., іл.
6. Під покровительством музи Кліо: Історичному факультету Ужгородського національного університету – 60 років / Упорядники: М. В. Олашин, Ю. О. Остапець, М. Ю. Токар, В. І. Фенич. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2005. 280 с., іл.
7. Сторінки історії Ужгородського національного університету. Документи і матеріали: Посібник / Укладання, коментарі Н. М. Жулканич. Ужгород: УжНУ, 2005. 200 с.
8. Суспільні науки в Ужгородському університеті: До 5-річчя факультету суспільних наук / Упорядники: М. Вегеш, Ю. Остапець, М. Токар, В. Гиря, С. Тополянський. Ужгород, 2011. 180 с.
9. Ужгородський державний університет / Редакційна колегія: В. Ю. Сливка (голова), М. І. Пітюлич (заступник голови), Ю. М. Бідзіля (заступник голови), Л. О. Белей (літературний редактор), Т. М. Розумик, Т. Т. Дудинський, Ю. М. Сегеда, І. М. Ліхтей, В. М. Вайс, О. Г. Чубарь, В. Ю. Керецман, І. Й. Росола, І. А. Ілько, Г. В. Кун, М. М. Рошко, М. Й. Пілаш, Ю. А. Хоменко. Ужгород: Ужгородський державний університет; Ужгородська міська друкарня, 2000. 125 с.

10. Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття / Редколегія: М. М. Вегеш (голова редколегії), О. Г. Сливка, Л. О. Белей, І. П. Студеняк, В. В. Марина, Т. М. Розумик (відповідальний редактор), М. М. Басараб, В. В. Браславець. Ужгород: Всеукраїнське державне багатoproфільне видавництво «Карпати»; «Наш рідний край»; «Вісник Карпат», 2005. 192 с.
11. Ужгородський національний університет: 70 років на шляху національно-освітнього відродження України. Ювілейне видання до 70-річчя університету / Відповідальний редактор Л. О. Белей. Київ: ДВНЗ «УжНУ», 2015. 192 с.; іл.

Семінарське заняття № 6.

Політична наука в Ужгородському національному університеті: етапи становлення, сучасний стан і перспективи розвитку

План:

1. Утворення кафедри політології в Ужгородському державному університеті. Фундатори політичної науки в Закарпатті.
2. Наукова, навчально-методична та виховна робота на факультеті суспільних наук.
3. Видавнича діяльність на кафедрі політології і державного управління.
4. Міжнародні зв'язки кафедри політології і державного управління з науковими центрами і вишами зарубіжних країн.

Література:

1. Болонський процес і кредитно-модульна організація навчального процесу / Укладачі: М. М. Вегеш, Ю. О. Остапець. Ужгород: Видавництво Ужгородського національного університету, 2005. 32 с.
2. Вегеш М. М., Остапець Ю. О. Болонський процес і кредитно-модульна організація навчального процесу. Ужгород: Видавництво Ужгородського національного університету, 2005. 32 с.
3. Вегеш М. М., Остапець Ю. О. Політологія в Ужгородському національному університеті та Болонський процес. Ужгород, 2004. 124 с.

4. Гармасій І. Висока наука: Ужгородський національний. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2009. 224 с.
5. Наукова еліта Закарпаття: Доктори наук, професори Ужгородського національного університету / Передмова М. М. Вегеша. Ужгород: Видавництво «Гражда», 2005. 160 с.
6. Токар М. Книжка кафедрального життя: короткий нарис та додаткові матеріали з історії кафедри політології і державного управління Ужгородського національного університету (До 25-річчя створення кафедри). Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2015. 100 с.
7. Ужгородський державний університет / Редакційна колегія: В. Ю. Сливка (голова), М. І. Пітюлич (заступник голови), Ю. М. Бідзіля (заступник голови), Л. О. Белей (літературний редактор), Т. М. Розумик, Т. Т. Дудинський, Ю. М. Сегеда, І. М. Ліхтей, В. М. Вайс, О. Г. Чубарь, В. Ю. Керецман, І. Й. Росола, І. А. Ілько, Г. В. Кун, М. М. Рошко, М. Й. Пілаш, Ю. А. Хоменко. Ужгород: Ужгородський державний університет; Ужгородська міська друкарня, 2000. 125 с.
8. Ужгородський національний університет на порозі III тисячоліття / Редколегія: М. М. Вегеш (голова редколегії), О. Г. Сливка, Л. О. Белей, І. П. Студеняк, В. В. Марина, Т. М. Розумик (відповідальний редактор), М. М. Басараб, В. В. Браславець. Ужгород: Всеукраїнське державне багатопрофільне видавництво «Карпати»; «Наш рідний край»; «Вісник Карпат», 2005. 192 с.
9. Ужгородський національний університет: 70 років на шляху національно-освітнього відродження України. Ювілейне видання до 70-річчя університету / Відповідальний редактор Л. О. Белей. Київ: ДВНЗ «УжНУ», 2015. 192 с.; іл.

Семінарське заняття № 7. **Організація та проведення наукових досліджень**

План:

1. Вимоги до проведення наукового дослідження.
2. Вибір теми дослідження.
3. Обґрунтування теми дослідження, його актуальність і наукова новизна.

4. Методологія наукового дослідження.
5. Експеримент як складова частина наукового дослідження.

Література:

1. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. Суми: Сумський ДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
2. Гладкий С. О. Основи наукових досліджень: навчально-методичний посібник. Полтава, 2016. 245 с.
3. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. Харків, 2017. 272 с.
4. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Організація та методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Харків: Право, 2017. 448 с.
5. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
6. Колесников О. В. Основи наукових досліджень: Навч. посібник. Київ: ЦУЛ, 2011. 144 с.
7. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
8. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. К.: Аперта, 2019. 492 с.
9. Мальська М. П., Пандяк І. Г. Організація наукових досліджень: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2017. 136 с.
10. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с.
11. Основи наукових досліджень: Навч. підручник / за ред. В. І. Саюк, Є. Р. Чернишової. Київ : Педагогічна думка, 2012. 144 с.
12. Росоха І. М. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Методологія та організація наукового дослідження». Харків: ХНАМГ, 2011. 77 с.
13. Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів: Практичний посібник / Авторський колектив: В. Майборода, О. Ярошенко, Ю. Скаба; за редакцією О. Ярошенко. К.: Інститут вищої освіти НАПН України,

2015. 174 с.

14. Цехмістрова Г. С. *Методологія та організація наукових досліджень* : Навч. посібник. 2-е вид., доп. Рек. МОН. Київ : ВД «Слово», 2012. 352 с.

Семінарське заняття № 8. Обробка та оформлення результатів дослідження

План:

1. Форми наукових досліджень: усний виклад, тези доповіді, стаття, монографія.
2. Оформлення бібліографії дослідження. Транслітерація.
3. Анотація.
4. Методика написання та вимоги до наукової публікації.
5. Методичні рекомендації до презентації наукового дослідження.

Література:

1. Важинський С. Е., Щербак Т. І. *Методика та організація наукових досліджень*: Навчальний посібник. Суми: Сумський ДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
2. Вегеш М. М., Колодій М. М. Деякі аспекти методики викладання навчальної дисципліни «Організація і проведення наукових досліджень» для аспірантів Ужгородського національного університету. *Актуальні проблеми політичної науки*. Випуск четвертий. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. С. 197-212.
3. Вегеш М. М., Остапець Ю. О. Як писати наукову роботу (методичні рекомендації по написанню курсових, бакалаврських, дипломних і магістерських робіт для студентів-політологів) /Ужгородський національний університет; Кафедра політології. Ужгород, 2003. 72 с.
4. Гладкий С. О. *Основи наукових досліджень: навчально-методичний посібник*. Полтава, 2016. 245 с.
5. Гуторов О. І. *Методологія та організація наукових досліджень*:

- Навчальний посібник. Харків, 2017. 272 с.
6. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Організація та методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Харків: Право, 2017. 448 с.
 7. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
 8. Колесников О. В. Основи наукових досліджень : Навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2011. 144 с.
 9. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
 10. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. К.: Аперта, 2019. 492 с.
 11. Мальська М. П., Пандяк І. Г. Організація наукових досліджень: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2017. 136 с.
 12. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с.
 13. Наукова робота студентів факультету суспільних наук: організація, виконання, оцінювання / Упорядники: М. М. Вегеш, М. П. Зан, Ю. О. Остапець, М. Ю. Токар. Ужгород, 2007. 88 с.
 14. Наукова робота студентів факультету суспільних наук: організація, виконання, оцінювання / Видання друге, змінене і доповнене / Упорядники: М. М. Вегеш, М. П. Зан, Ю. О. Остапець, М. Ю. Токар. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2009. 96 с.
 15. Наукова робота студентів факультету суспільних наук: організація, виконання, оцінювання / Видання третє, змінене і доповнене / Упорядники: М. М. Вегеш, М. П. Зан, Ю. О. Остапець, М. Ю. Токар. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2010. 92 с.
 16. Основи наукових досліджень: Навч. підручник / за ред. В. І. Саюк, Є. Р. Чернишової. Київ: Педагогічна думка, 2012. 144 с.
 17. Росоха І. М. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Методологія та організація наукового дослідження». Харків: ХНАМГ, 2011. 77 с.
 18. Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів: Практичний посібник / Авторський колектив: В. Майборода, О. Ярошенко, Ю. Скаба; за

редакцією О. Ярошенко. К.: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. 174 с.

19. Цехмістрова Г. С. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посібник. 2-е вид., доп. Рек. МОН. Київ: ВД «Слово», 2012. 352 с.

Семінарське заняття № 9. **Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів**

План:

1. Загальні положення про підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів.
2. Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів в Ужгородському національному університеті.
3. Права і обов'язки студентів, аспірантів і докторантів.
4. Академічна свобода і студентоцентризм.

Література:

1. Данилкович А. Г. Основи наукових досліджень у вищому навчальному закладі: Навчальний посібник. К.: КНУТД, 2010. 294 с.
2. Демківський А. В., Безус П. І. Основи методології науковий досліджень: Навчальний посібник. К.: Академічне муніципальне управління, 2012. 276 с.
3. Захаркевич О. В., Швець Г. С., Сарана О. М. Основи наукових досліджень. Хмельницький: ХНУ, 2013. 223 с.
4. Кириленко О. П., Письменний В. В. Основи наукових досліджень у схемах і таблицях: Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 227 с.
5. Колесников О. В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / 2-ге видання, виправлене та доповнене. К.: Центр учбової літератури, 2011. 143с.
6. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. К.: Алерта, 2014. 620 с.
7. Основи наукових досліджень. Становлення категоріальних форм

- міждисциплінарного знання: Навчальний посібник / В. В. Ковальчук, О. М. Маслій, С. О. Ключник. Одеса, 2012. 148 с.
8. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / За редакцією В. І. Саюк, Є. Р. Чернишової. К.: Педагогічна думка, 2012. 143 с.
 9. Товт В. А. Основи наукових досліджень та методика підготовки дипломних робіт: навчальний посібник. Ужгоро: ТОВ «РІК-У», 2019. 139 с.
 10. Тормоса Ю. Г. Основи наукових досліджень: Навчально-методичний посібник. К.: КНЕУ, 2003. 76 с.
 11. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник. Рівне: НУВГП, 2016. 151 с.
 12. Юрченко С. О., Юрченко О. Є. Основи наукових досліджень. Харків, 2017. 203 с.
 13. Чмиленко Ф. О., Жук Л. П. Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень». Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2014. 48 с.

Семінарське заняття № 10.
Написання і захист кваліфікаційних робіт
здобувачів вищої освіти

План:

1. Кваліфікаційні роботи. Загальна характеристика.
2. Етапи (послідовність) написання кваліфікаційних робіт.
3. Вступ до роботи та його композиція.
4. Написання тексту та оформлення кваліфікаційної роботи.
5. Захист кваліфікаційних робіт.

Література:

1. Вегеш М. М., Остапець Ю. О. Як писати наукову роботу (методичні рекомендації по написанню курсових, бакалаврських, дипломних і магістерських робіт для студентів-політологів) /Ужгородський національний університет; Кафедра політології. Ужгород, 2003. 72 с.

2. Гладкий С. О. Основи наукових досліджень: навчально-методичний посібник. Полтава, 2016. 245 с.
3. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. Харків, 2017. 272 с.
4. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Організація та методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Харків: Право, 2017. 448 с.
5. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
6. Колесников О. В. Основи наукових досліджень: Навч. посібник. Київ: ЦУЛ, 2011. 144 с.
7. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
8. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. К.: Аперта, 2019. 492 с.
9. Мальська М. П., Пандяк І. Г. Організація наукових досліджень: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2017. 136 с.
10. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с.
11. Наукова робота студентів факультету суспільних наук: організація, виконання, оцінювання / Упорядники: М. М. Вегеш, М. П. Зан, Ю. О. Остапець, М. Ю. Токар. Ужгород, 2007. 88 с.
12. Наукова робота студентів факультету суспільних наук: організація, виконання, оцінювання / Видання друге, змінене і доповнене / Упорядники: М. М. Вегеш, М. П. Зан, Ю. О. Остапець, М. Ю. Токар. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2009. 96 с.
13. Наукова робота студентів факультету суспільних наук: організація, виконання, оцінювання / Видання третє, змінене і доповнене / Упорядники: М. М. Вегеш, М. П. Зан, Ю. О. Остапець, М. Ю. Токар. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2010. 92 с.
14. Основи наукових досліджень: Навч. підручник / за ред. В. І. Саюк, Є. Р. Чернишової. Київ : Педагогічна думка, 2012. 144 с.
15. Росоха І. М. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Методологія та організація наукового дослідження». Харків: ХНАМГ, 2011. 77 с.

16. Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів: Практичний посібник / Авторський колектив: В. Майборода, О. Ярошенко, Ю. Скаба; за редакцією О. Ярошенко. К.: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. 174 с.
17. Цехмістрова Г. С. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посібник. 2-е вид., доп. Рек. МОН. Київ: ВД «Слово», 2012. 352 с.

Семінарське заняття № 11. Доброчесність у науковій роботі

План:

1. Академічна доброчесність і академічна нечесність.
2. Понятті плагіату і його види.
3. Профілактика плагіату.
4. Методи боротьби з плагіатом у Європейському Союзі та США.
5. Кодекс етики в галузі вищої освіти в Україні. Правові аспекти академічної доброчесності в Україні.

Література:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених / За загальною редакцією Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / За загальною редакцією Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. К.: Таксон, 2016. 234 с.
3. Артюхов А. Є. Академічна не доброчесність: причини та шляхи подолання. *Академічна доброчесність: виклики сучасності*. Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян / Головний редактор Ю. М. Главчева. Варшава, 2018. С. 79-82.
4. Афанасьєва Ю. В. Роль та цінність академічної доброчесності. *Академічна доброчесність: виклики сучасності*. Збірник наукових

- есе учасників наукового стажування для освітян / Головний редактор Ю. М. Главчева. Варшава, 2018. С. 178-181.
5. Бегуш Н. В. Шляхи встановлення ознак творчого характеру наукових творів при проведенні судової експертизи. *Формування академічної доброчесності та механізмів запобігання та протидії плагіату в наукових творах в Україні: Матеріали круглого столу (30 вересня 2016 р., м. Київ) / За загальною редакцією проф. В. Л. Федоренка. К.: Видавництво Ліра-К, 2016. С. 56-60.*
 6. Бежук Ю. М. Імплементация принципів академічної доброчесності в освітнє та наукове середовище України. *Академічна доброчесність: виклики сучасності. Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян / Головний редактор Ю. М. Главчева. Варшава, 2018. С. 24-27.*
 7. Берназюк Я. О. Поняття плагіату: науковий та юридичний аспект. *Формування академічної доброчесності та механізмів запобігання та протидії плагіату в наукових творах в Україні: Матеріали круглого столу (30 вересня 2016 р., м. Київ) / За загальною редакцією проф. В. Л. Федоренка. К.: Видавництво Ліра-К, 2016. С. 17-20.*
 8. Бідучак А. С. Актуальні питання само плагіату при написанні наукових робіт. *Академічна доброчесність: виклики сучасності. Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян / Головний редактор Ю. М. Главчева. Варшава, 2018. С. 274-277.*
 9. Богданевич Т. С. Міжнародна практика недобросовісних запозичень в дисертаційних дослідженнях вищих посадових осіб: уроки для України. *Формування академічної доброчесності та механізмів запобігання та протидії плагіату в наукових творах в Україні: Матеріали круглого столу (30 вересня 2016 р., м. Київ) / За загальною редакцією проф. В. Л. Федоренка. К.: Видавництво Ліра-К, 2016. С. 60-62.*
 10. Брикова М. П. Роль академічної доброчесності в науковій діяльності майбутніх фахівців в галузі освіти. *Академічна доброчесність: виклики сучасності. Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян / Головний редактор Ю. М. Главчева. Варшава, 2018. С. 261-264.*

11. Веретюк Г. В., Гуліч О. О. Питання академічної доброчесності в Україні. *Академічна доброчесність: виклики сучасності*. Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян / Головний редактор Ю. М. Главчева. Варшава, 2018. С. 140-143.
12. Гріневич Л. О. Академічна доброчесність: виклики сучасності. *Академічна доброчесність: виклики сучасності*. Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян / Головний редактор Ю. М. Главчева. Варшава, 2018. С. 66-71.
13. Гуца П. С., Нагорна Н. В. Сутність поняття «академічна доброчесність» у системі української вищої освіти. *Академічна доброчесність: виклики сучасності*. Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян / Головний редактор Ю. М. Главчева. Варшава, 2018. С. 182-187.
14. Довідник з академічної доброчесності для школярів / За загальною редакцією О. О. Гужви. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 64 с.
15. Зацерковна Р. С. Академічна доброчесність у вищій освіті. *Академічна доброчесність: виклики сучасності*. Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян / Головний редактор Ю. М. Главчева. Варшава, 2018. С. 15-17.
16. Зьолка В. Л., Філіппов С. О., Топольницька Г. Ю. Забезпечення етичної поведінки та розвиток антикорупційної стійкості: навчально-методичний посібник для проведення навчального курсу з викладацьким складом. Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2017. 68 с.
17. Івашков Ю. Б., Івашкова Т. О. Принципи академічної доброчесності. *Академічна доброчесність: виклики сучасності*. Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян / Головний редактор Ю. М. Главчева. Варшава, 2018. С. 258-261.
18. Квіт С. М. Академічна доброчесність як запорука суспільного здоров'я. *Міжнародна конференція «Здоров'я і суспільні виміри в академічному просторі та поза ним»*. Вінниця, 2017. С. 2-3.
19. Кісіль Н. В. Практика використання знань під час досудового розслідування та судового перегляду для встановлення фактів відтворення праць інших авторів у наукових творах. *Формування академічної доброчесності та механізмів запобігання та протидії*

- плагіату в наукових творах в Україні: Матеріали круглого столу (30 вересня 2016 р., м. Київ) / За загальною редакцією проф. В. Л. Федоренка. К.: Видавництво Ліра-К, 2016. С. 23-26.*
20. Князевич А. О. Шляхи інтеграції України до європейського наукового товариства. *Академічна доброчесність: виклики сучасності*. Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян / Головний редактор Ю. М. Главчева. Варшава, 2018. С. 85-89.
 21. Косьмій О. М. Формування академічної доброчесності в сфері науки і освіти в Україні. *Формування академічної доброчесності та механізмів запобігання та протидії плагіату в наукових творах в Україні: Матеріали круглого столу (30 вересня 2016 р., м. Київ) / За загальною редакцією проф. В. Л. Федоренка. К.: Видавництво Ліра-К, 2016. С. 34-37.*
 22. Кочержат О. І., Вірстюк Н. Г., Вацеба Б. Р. Плагіат – шахрайство чи виправдання для досягнення власної цілі? *Академічна доброчесність: виклики сучасності*. Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян / Головний редактор Ю. М. Главчева. Варшава, 2018. С. 18-23.
 23. Кравчук М. А., Кравчук О. М. Окремі напрямки формування академічної доброчесності. *Формування академічної доброчесності та механізмів запобігання та протидії плагіату в наукових творах в Україні: Матеріали круглого столу (30 вересня 2016 р., м. Київ) / За загальною редакцією проф. В. Л. Федоренка. К.: Видавництво Ліра-К, 2016. С. 38-40.*
 24. Кривуша О. Л. Науковий плагіат як розповсюджений різновид, порушення академічної доброчесності. *Академічна доброчесність: виклики сучасності*. Збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян / Головний редактор Ю. М. Главчева. Варшава, 2019. С. 89-93.

Питання для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень»

Логіка та методологія наукових досліджень.

Поняття системного, комплексного та цілісного підходу в науковому дослідженні.

Загальнонаукові, часткові та спеціальні методи дослідження.

Головні компоненти методики наукового дослідження.

Загальна характеристика емпіричних методів.

Емпіричні методи в політологічних дослідженнях.

Опитування як метод.

Формалізація та аксіоматизація як метод наукового дослідження.

Аналіз та синтез, їх види: емпіричний, елементарно-теоретичний, структурно-генетичний.

Дедукція та індукція. Поняття загального та часткового.

Аксіоматичні та історичні методи теоретичних досліджень.

Ідеалізація, гіпотеза і теорія.

Методи статистичної обробки даних.

Формулювання загальної і проміжної цілей дослідження.

Види гіпотез: нульова, описова, пояснювальна, основна, робоча, прогностична.

Використання моделей при прийнятті управлінських рішень.

Зіставлення результатів дослідження із теорією.

Уточнення теоретичних моделей, досліджень та висновків.

Проведення додаткових експериментів.

Види основних джерел науково-технічної інформації.

Поняття та види каталогів.

Інформаційно-пошукова робота бібліотек. УДК. ББК.

Використання автоматизації ЕОТ.

Сутність і зміст навчально-дослідної роботи здобувачів.

Розрізнення навчально-дослідної та науково-дослідної роботи.

Напрями організації науково-дослідної роботи.

Форми організації та проведення науково-дослідної роботи в Ужгородському національному університеті.

Конкурс наукових робіт: організація та порядок проведення.

Зміст роботи наукових гуртків та проблемних семінарів.

Форми роботи та керування науковим гуртком.
Науково-дослідна робота здобувачів під час проведення виробничої практики.
Організація проходження виробничої практики.
Підсумкова атестація виробничої практики.
Методика підготовки і проведення наукових конференцій і круглих столів.
Вимоги до написання наукової рецензії.
Реферат, алгоритм його підготовки.
Форми звітності в наукових дослідженнях.
Функціональні різновиди сучасної української літературної мови.
Особливості формування мови політологічної науки.
Специфіка наукової мови.
Самостійна робота над лекційним матеріалом.
Самостійна робота з підготовки до заліку.
Самостійна робота з виконання індивідуального завдання.
Науковий колектив та організація його роботи.
Принципи створення та роботи наукового колективу.
Особливості управління конфліктами в науковому колективі.
Наукова школа: сутність та ознаки.
Роль особистості вченого в науці.
Психологія наукової творчості.
Етика та праксеологія науки.
Проблема свободи та відповідальності вченого.
Професійний етос науковця в сучасній Україні.

Як писати наукову роботу

Кваліфікаційні роботи: загальна характеристика

Курсова робота – це самостійне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується з певного навчального курсу.

Згідно з Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України курсова робота виконується з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, одержаних студентами за

час навчання, їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Тематика курсових робіт має відповідати завданням навчальної дисципліни і тісно пов'язуватися з практичними потребами конкретного фаху. Вона затверджується на засіданні кафедри.

Бакалаврська, дипломна, магістерська роботи – це кваліфікаційні наукові роботи, які виконуються на завершальному етапі навчання у вищому навчальному закладі.

Дипломна робота має конкретний характер і пов'язана з використанням набутих студентом знань, умінь та навичок зі спеціальних дисциплін. У більшості випадків дипломна робота є поглибленою розвідкою теми курсової (курскових) робіт випускника.

До дипломних робіт висуваються наступні вимоги: актуальність теми, відповідність її сучасному стану певної галузі науки; вивчення та критичний аналіз монографічних та періодичних видань із теми; вивчення та характеристика історії досліджуваної проблеми та сучасного стану; чітка характеристика предмета, мети і методів дослідження.

Магістерська робота – це самостійна науково-дослідницька робота, яка виконує кваліфікаційну функцію, тобто готується з метою публічного захисту і отримання академічного ступеня магістра. Основне завдання її автора – продемонструвати рівень своєї наукової кваліфікації, уміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання. Вимоги до магістерської дисертації в науковому відношенні вищі, ніж до дипломної роботи, однак нижчі, ніж до кандидатської дисертації.

Незалежно від обраної теми структура курсової, бакалаврської, дипломної, магістерської роботи може бути наступна:

1. Титульний аркуш.
2. Зміст.
3. Перелік умовних скорочень (при необхідності).
4. Вступ.
5. Основна частина, яка складається з розділів та підрозділів.
6. Висновки.
7. Список використаних джерел.
8. Додатки (при необхідності).

Структура, обсяг, оформлення кваліфікаційних робіт

Методика написання та оформлення курсових, бакалаврських, дипломних, магістерських робіт має подібні риси, а тому вони можуть бути проаналізовані разом.

Титульний аркуш є першим аркушем роботи. Його вигляд поданий у додатку А. На ньому вказується міністерство, назва вишу, в якому виконувалась робота, факультет, кафедра, на якій вона виконувалась, повна назва теми роботи, прізвище та ініціали студента, який виконував роботу, вчене звання наукового керівника, рік і місце виконання роботи.

На наступній сторінці розміщується *зміст* із позначенням сторінок, на яких кожний з елементів плану викладений у роботі. Всі розділи і підрозділи, що є у плані, мають бути виділені в тексті заголовками і підзаголовками. Зразок оформлення змісту подано в додатку Б.

Заголовки структурних частин роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ» друкуються великими літерами, симетрично до тексту. Крапка в кінці не ставиться.

Заголовки підрозділів друкуються маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. У кінці заголовка підрозділу крапку не ставлять.

Відстань між заголовком і текстом повинна дорівнювати 3–4 інтервали.

Нумерація в роботі. Кожну структурну частину роботи треба починати з нової сторінки. До загального обсягу роботи не входять додатки, список використаних джерел, таблиці, рисунки, які займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів роботи підлягають нумерації на загальних засадах.

Нумерацію сторінок, розділів, пунктів таблиць подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок роботи, але номер на титульному аркуші не ставлять. На всіх інших аркушах номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ». Після номера крапку не ставлять, а потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставиться крапка.

Такі структурні частини роботи як зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, додатки, список використаних джерел не мають порядкового номера.

Таблиці нумеруються послідовно в межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка.

Ілюстрації нумеруються послідовно в межах розділу аналогічно до таблиць. Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації. Номер і підпис ілюстрації знаходяться під ілюстрацією. Ілюстрації позначаються словом «Рис.».

Тематику курсових робіт пропонує і розробляє кафедра. Але студент може і сам запропонувати тему своєї курсової роботи.

Вибираючи тему, слід насамперед орієнтуватись на власну зацікавленість тією чи іншою науковою проблемою. Тема повинна приваблювати і викликати бажання працювати над нею, в противному разі результат роботи над темою буде мало чого вартий. Слід пам'ятати, що теми курсових робіт не є рівнозначними за складністю. Є теми прості у виконанні, а є такі, що потребують кропіткої дослідницької праці. Є теми всебічно досліджені, а є недостатньо або і зовсім не розроблені і їх дослідження потребуватиме значних витрат часу.

Отже, вибираючи тему курсової роботи, слід добре зважити власні сили й можливості. Не завадить у даному випадку і консультація з науковим керівником.

Після того як тема роботи вибрана й осмислена, потрібно проаналізувати стан розробки визначеної проблеми сучасною наукою.

Доцільно починати пошук літератури з перегляду бібліотечних каталогів. Потрібно переглянути науково-методичні журнали, у яких можуть бути надруковані необхідні матеріали.

Вивчення літератури потрібно починати з праць, де проблема відображається в цілому, а потім перейти до вузьких досліджень. Читання наукової праці обов'язково супроводжується записами. По-перше, це дає

змогу краще запам'ятати зміст прочитаного. По-друге, ведення записів, якщо воно не є простим переписуванням, сприяє кращому розумінню сутності праці, що вивчається. Існують різні види записів. Найкоротшою формою запису прочитаного є план – послідовний перелік питань, які розглядаються в науковій праці. Інша форма запису – анотація, яка є стислим викладом змісту наукової праці. На анотацію схоже резюме. Складнішою і досконалішою формою записів є тези. Найдосконалішою формою записів є конспект. Після того як потрібний матеріал зібрано і систематизовано, складається детальний план курсової роботи та «Список використаних джерел та літератури». Крім плану роботи, можна скласти план написання окремих розділів. Це дозволить чітко структурувати розділ та зробити за планом відповідні короткі висновки до розділу.

Список використаних джерел та літератури слід розміщувати в алфавітному порядку за прізвищем першого автора або заголовком. Необхідно також зробити систематизацію джерел. У цьому випадку йдеться про те, що окремо виділяються архівні документи, статистичні документи і т.д.

Вступ до роботи та його композиція

Вступ до роботи – дуже відповідальна частина дослідження, оскільки розкриває сутність і стан дослідженості наукової проблеми та її значущість, є обґрунтуванням необхідності дослідження.

Основні складові вступу слід розглянути більш детально.

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження – обов'язкова вимога до будь-якої роботи (курсної, дипломної, магістерської). Тому цілком природно, що вступ до роботи має починатися з обґрунтуванням актуальності вибраної теми. Актуальність теми (лат. *actualis* – дієвість) – це важливість, суттєве значення, відповідність теми дослідження сучасним потребам певної галузі науки та перспективам її розвитку, практичним завданням відповідної сфери діяльності. Висвітлення актуальності повинно бути небагатослівним. Достатньо в межах однієї сторінки коротко викласти: сутність проблеми дослідження; суттєве значення для подальшого розвитку відповідної галузі науки; соціальну

значущість проблеми дослідження; доцільність роботи та її відмінність у порівнянні з відомими розв'язаннями проблеми.

При обґрунтуванні актуальності теми зазначають стан її розробки. Для цього складають стислий огляд літератури, виходячи з якого робиться висновок про необхідність подальшої розробки обраної теми.

Важливою складовою актуальності є формулювання проблемної ситуації, виклад її сутності. Проблема завжди виникає тоді, коли старе знання вже стає недостатнім, а нове знання ще не набуло розвиненої форми. Таким чином, автору роботи вдається показати, де проходить межа між знанням і незнанням про предмет дослідження, тоді йому легко, чітко й однозначно визначити наукову проблему, сформулювати її сутність.

Після формулювання наукової проблеми формулюють мету і завдання дослідження.

Мета дослідження повинна узгоджуватись з назвою роботи, об'єктом та предметом дослідження. Формулюючи мету, не слід вживати слова «дослідження», «вивчення», оскільки вони вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету.

Мета роботи реалізується через конкретні завдання, які треба вирішити відповідно до цієї мети. *Завдання дослідження* формулюються у формі переліку дій: «вивчити», «проаналізувати», «встановити», «в'яснити», «обґрунтувати», «охарактеризувати» та ін.

Формулювати завдання слід якомога ретельніше, оскільки опис їх вирішення становитиме зміст розділів і параграфів роботи. Виходячи із завдань дослідження, автор має зробити висновки до своєї роботи.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжують проблемну ситуацію і обрані для вивчення. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет дослідження співвідносяться як загальне і часткове. Тобто, предмет дослідження – це та частина об'єкта, яка безпосередньо вивчається.

Тема: *«Перехід до демократії: політологічний аналіз основних концептуальних моделей (на прикладі країн Східної Європи)».* Об'єкт дослідження – *перехід до демократії.* Предмет – *моделі переходу на прикладі країн Східної Європи.*

Тема: *«Становлення і розвиток партійної системи в умовах суспільства, що трансформується (на прикладі країн Східної Європи)».*

Об'єкт дослідження – *партійна система*. Предмет – *становлення партійної системи в умовах суспільства, що трансформується*.

Методи дослідження. У вступі також необхідно подати перелік методів дослідження, які були використані для досягнення поставленої мети. Метод – з гр. шлях до істини, – спосіб отримання результату дослідження.

Обов'язковою частиною вступу є *огляд літератури* з теми дослідження, у який включають найбільш цінні, актуальні роботи (20–30 джерел). Матеріали огляду слід систематизувати. Систематизацію можна робити в хронологічному порядку, по розгляду проблем тощо. У бакалаврській, дипломній, магістерській роботі огляд літератури може бути зроблений у першому розділі роботи, оскільки цей розділ є методологічним. Тобто, йдеться про те, що в ньому характеризуються теоретико-методологічні підходи до вивчення проблеми, яка досліджується. Термін «методологія» перекладається як методи дослідження. *Методологія* – учення про систему наукових принципів, форм і способів дослідницької діяльності.

Закінчується вступ описом *структури роботи*:

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури. У I розділі роботи «Назва» аналізується... В II розділі роботи «Назва» дається характеристика... В III розділі роботи «Назва» обумовлюється...

Написання тексту роботи та оформлення висновків

В розділах роботи розкривається зміст теми, виконуються поставлені завдання. Закінчуються розділи зазвичай короткими висновками.

Мова роботи має бути науковою і зрозумілою та відповідати нормам сучасної української мови.

Цитування й переказ. Цитати – дослівні уривки з досліджених джерел – використовуються в курсовій роботі для обґрунтування, підтвердження авторських аргументів або для критичного аналізу літературних джерел. Текст цитати береться в лапки і наводиться без жодних змін. Відхиленням від цього правила можуть бути: пропуски окремих слів і фраз, за умови, що думку автора не буде спотворено, а

пропуск буде позначено трьома крапками; зміна відмінка слова для підпорядкування його синтаксичній будові фрази, частиною якої вона є.

Для того, щоб вжити цитату, у тексті курсової роботи можуть бути використані й інші слова. Наприклад: *Як вважав М. Дюверже...; Як писав у своїй роботі «Політичні партії» М. Дюверже...; Серед точок зору на предмет політичної науки слід виокремити думку Г. Алмонда... і т.д.*

Якщо студент, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, щоб посилити їх значення, він має зробити у тексті в дужках відповідні застереження і вказати свої ініціали, наприклад (*виділено мною – В.С.*) або (*курсив мій – В.С.*).

Цитування має бути помірним. Перевантаженість тексту цитатами надає роботі компілятивного характеру і створює враження, що автор не має власної думки. Для того, щоб не перенасичувати текст цитатами, доцільно використовувати переказ чужих думок. Переказ має бути максимально точним. Як і цитата, переказ має супроводжуватись посиланням на використане джерело:

Згідно з С. Хантінгтоном, людство в майбутньому чекає зіткнення між цивілізаціями, яких він виділяє вісім.

Ф. Фукуяма пропонує розглядати історію як розвиток, який завершується «кінцем історії» в ХХ ст.

Як при цитуванні, так і при переказі слід потурбуватися про різноманітність мовних засобів, які використовуються для введення в текст цитати або переказу чужих думок.

Цитування в роботі позначаються квадратними дужками, у яких перша цифра – позиція джерела в списку літератури, а друга – номер сторінки. Наприклад [32, 5]; [31; 32; 38]. У другому випадку вказано декілька джерел. Якщо в тексті роботи робиться посилання на автора, то, на відміну від списку літератури, ім'я автора ставиться попереду прізвища. Наприклад: *В. Петров в роботі «Соціологічні виборчі технології» писав...; Г. Гегель вважав... і т.д.*

Скорочення. Слід користуватися тільки загальноприйнятими скороченнями слів і писати їх правильно. До скорочень, що не потребують спеціальних пояснень, належать такі:

- та ін. – та інші; див. – дивись;
- і т.д. – і так далі; пор. – порівняй;
- і под. – і подібне; проф. – професор;

доц. – доцент; акад. – академік.

Якщо в тексті роботи використовується маловідоме скорочення, то воно має бути розшифроване при першому згадуванні. Для цього термін спочатку пишуть повністю, а поряд (у дужках) скорочено. Наприклад: *Український центр економічних і політичних досліджень ім. Разумкова (УЦЕПД ім. Разумкова) є однією з авторитетних дослідницьких установ України. УЦЕПД ім. Разумкова видається журнал «Національна безпека і оборона», кожний з номерів якого є тематичним і присвячений одній із актуальних проблем політичного розвитку України.*

Скорочення мають бути однаковими в усьому тексті. Якщо в тексті роботи скорочень є надто багато, то в текст роботи перед змістом вводиться така структурна одиниця, як «Список використаних скорочень».

Логічним завершенням всякого виду роботи є *висновки*, які мають бути обов'язково пов'язані з метою та завданнями всього дослідження.

Підготовка до захисту та захист кваліфікаційних робіт

Захист курсових робіт відбувається на кафедрі. До захисту робіт допускаються студенти, які вчасно виконали свої роботи. Необхідною умовою проведення захисту роботи є наявність відгуку наукового керівника.

Процедура захисту включає: доповідь студента про зміст роботи; запитання до автора; оголошення відгуку наукового керівника; завершальне слово студента; рішення комісії про оцінку (оцінка обговорюється на закритому засіданні комісії і лише потім оголошується головою комісії).

Текст доповіді про зміст роботи. На захисті студент повинен у виступі, який триває не більше 10 хв., викласти результати та зміст свого дослідження.

Виступ умовно можна поділити на 3 частини. У першій, вступній, частині називається тема роботи, коротко висвітлюється сучасний стан розробки наукової проблеми, якій присвячено роботу, визначається актуальність, об'єкт, предмет, мета, конкретні завдання і методи дослідження. Середня частина виступу присвячена результатам

дослідження та їх інтерпретації. У підсумковій частині подаються загальні висновки та практичні рекомендації.

Захист бакалаврської, дипломної, магістерської робіт має аналогічний алгоритм, але вищевказані роботи рецензуються фахівцями з інших кафедр та вишів. На захисті обов'язково оголошується рецензія, у якій рецензент пропонує оцінку роботи.

При оцінці вищевказаних робіт комісія виходить з того, що студент повинен вміти: формулювати мету і завдання дослідження; скласти план дослідження; вести бібліографічний пошук із застосуванням сучасних інформаційних технологій; використовувати сучасні методи наукового дослідження; обробляти отримані дані, аналізувати їх на базі відомих джерел; оформляти результати досліджень відповідно до сучасних вимог у вигляді звітів, рефератів, статей.

Типові помилки в написанні та оформленні курсової (бакалаврської, дипломної, магістерської) роботи:

1. Зміст роботи не відповідає плану курсової (бакалаврської, дипломної, магістерської) роботи або не розкриває тему повністю чи в її основній частині.

2. Сформульовані розділи (підрозділи) не відбивають реальну проблемну ситуацію, стан об'єкта.

3. Мета дослідження не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно і не відбиває специфіки об'єкта і предмета дослідження.

4. Автор не виявив самостійності, робота є компіляцією або плагіатом.

5. Не зроблено глибокого і всебічного аналізу сучасних офіційних і нормативних документів, нової спеціальної літератури (останні 5–10 років) з теми дослідження.

6. Аналітичний огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій із теми роботи має форму анотованого списку і не відбиває рівня досліджуваної проблеми.

7. Не розкрито зміст та організацію особистого експериментального дослідження (його суть, тривалість, місце проведення, кількість обстежуваних, їхні характеристики), поверхово висвітлено стан практики.

8. Кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не відповідають поставленим завданням.

9. У роботі немає посилань на першоджерела або вказані не ті, з яких запозичено матеріал.

10. Бібліографічний опис джерел у списку літератури наведено довільно, без додержання вимог державного стандарту.

Наукова публікація: поняття, функції

Основні результати і положення дослідження мають бути опубліковані для ознайомлення з ними наукової громадськості.

Публікація (лат *publicatio* – оголошую всенародно; оприлюднюю):
1) доведення до загального відома за допомогою преси, радіомовлення, телебачення; 2) вміщення в різних виданнях.

Публікації виконують наступні функції: оприлюднюють результати наукової роботи; сприяють становленню пріоритету автора (дата підписання публікації до друку – це дата пріоритету науковця; в історіографічній частині роботи обов'язково вказують, коли вперше звернувся до розробки наукової проблеми); свідчать про особистий внесок дослідника в розробку наукової проблеми (особливе значення мають індивідуальні публікації, роботи у співавторстві потребують додаткових роз'яснень; у тексті роботи здобувач повинен подавати посилання на власні публікації, включити їх до списку використаних джерел); слугують підтвердженню достовірності основних результатів і висновків роботи, новизни і наукового рівня її (оскільки після виходу у світ публікація стає об'єктом вивчення й оцінки широкою науковою громадськістю); підтверджують факт апробації та впровадження результатів і висновків роботи; відбивають основний зміст роботи (про це вказується у вступі до роботи, а також через включення публікацій здобувача до списку опублікованих праць за темою роботи) та ін.

Згідно з останніми вимогами структура оформлення наукових статей має відповідати наступним критеріям (складатись із необхідних елементів):

1. Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор; виділення

невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

3. Формулювання цілей статті (постановка завдання).

4. Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

5. Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

6. Правила оформлення наукової статті є наступні:

А) На початку статті з правого боку потрібно зазначити ім'я та прізвище автора.

Б) Тема наукової статті розміщується по центру.

В) Поля, розмір шрифту, інтервал, обсяг публікації вказуються відповідною установою чи закладом, куди надсилається стаття.

Г) Система посилань: у кінці статті список використаних джерел та літератури подається за алфавітом; у тексті публікації у квадратних дужках вказується порядковий номер джерела і використані сторінки (до прикладу: [15, 56], [15, 56–57], [15, 60; 16, 54]. Перша цифра є 15 позицією в списку літератури, а 56 – номер сторінки або аркуша архівної справи тощо).

У кінці статті робиться анотація англійською мовою.

Приклади оформлення бібліографічного опису в списку джерел до кваліфікаційних робіт

Книги: Один автор

Остапець Ю. О. Електоральні процеси на Закарпатті у контексті загальнонаціональних виборів. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2016. 412 с.

Баган О. Українська Понтида: Геополітичні виміри сучасної України. Дрогобич: Коло, 2002. 192 с.

Два і більше авторів

Аджемоглу Д., Робінсон Д. Чому нації занепадають. Походження влади, багатства та бідності. К.: Наш формат, 2020. 440 с.

Остапець Ю., Шестак Н., Дудінська І. Еволюція партійної системи України в умовах трансформації соціальних і політичних структур.

Ужгород: Центр інформаційно-видавничої діяльності ЗППО, 2016. 252 с.

Політичні трансформації у країнах Центральної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть: Навчальний посібник / Упоряд. М. Лендвел. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2016. 464 с.

Без автора: редактор

Світова гібридна війна: український фронт / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Харків: Фоліо, 2017. 496 с.

Без автора: укладач, упорядник

Кафедра політології Ужгородського національного університету. Біобібліографічний покажчик / упоряд.: М. М. Вегеш, М. П. Зан. Ужгород, 2003. 168 с.

Переклад

Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості / пер. з англ. Тетяна Сахно. К.: Наш Формат, 2020. 192 с.

Багатотомний документ: загалом

Пагіря О. Карпатська Україна в документах Другої Чехо-Словацької республіки: в 2 кн. Книга І. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2020. 352 с.; Книга ІІ. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2020. 862 с.

Багатотомний документ: окремих том

Політична історія України. ХХ століття: У 6 т. / Редкол.: І. Ф. Курас (голова) та ін. Т. 3: Утвердження радянського ладу в Україні (1921–1938) / С. В. Кульчицький (кер.), Ю. І. Шаповал, В. А. Греченко та ін. К.: Генеза, 2003. 448 с.

Матеріали конференцій

Зан М. Політична участь етнічних меншин у державотворенні Карпатської України. *Карпатська Україна – незалежна держава: матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 80-річчю проголошення незалежності Карпатської України (м. Ужгород, 14–15 березня 2019 року)*. Ужгород: Видавництво ПП «АУТДОР-ШАРК», 2019. С. 50–77.

Документи, що продовжуються

Кульчицький С. Передумови, перебіг і підсумки «параду суверенітетів». *Український історичний журнал*. 2018. № 5. С. 163–191.

Інші видання: законодавчі та нормативні документи

Закон України про рекламу (станом на 25 січня 2000 р.) // Верховна Рада України. Київ: Парламентське видавництво, 2000. 20 с.

Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16. 01. 2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 19. 07. 2017. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T030435> (дата звернення: 20. 08. 2017 р.).

Бібліографічні покажчики

Омелян Довганич. Біобібліографічний покажчик. Видання друге, доповнене / Упоряд. І. В. Хланта. Ужгород: Гражда, 2005. 168 с.: іл.

Частина документа: стаття з матеріалів конференцій

Бобрик О. Децентралізація державної влади в Словацькій Республіці. *Політичні перетворення в країнах Центральної та Східної Європи: історико-політичні, етнонаціональні, електоральні та державно-управлінські аспекти*: матеріали наукової конференції, присвяченої 30-річчю від дня утворення кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (м. Ужгород, 8 грудня 2020 року). Ужгород, 2021. С. 132–139.

Стаття із збірника

Лучук Т., Стеблій Ф. Богдан Якомович: бути собою, бути істориком. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Вип. 21: Ювілейний збірник на пошану Богдана Якимовича [гол. редкол. М. Литвин; упоряд. О. Седляр, Н. Кобрин]. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2012. С. 5–15.

Стаття з журналу

Завальний А. Юридичні факти: історичні та сучасні аспекти розуміння. *Право України*. 2006. № 1. С. 113–116.

Стаття з газети

Вегеш М. Августин Волошин: ким він був. *Радянська Верховина*. 1990. 26 берез.

Інтерв'ю

Бубка С. Копенгаген: олімпійські зустрічі: [інтерв'ю з президентом НОК України С. Бубкою про роботу 121 сесії МОК]; інтерв'ю вела Г. Нечаєва. *Олімпійська арена*. 2009. № 10. С. 2–4.

Рецензія

Касьянов Г. Глобальна еволюція людства: культурно-цивілізаційний вимір [Рец. на кн.: Шейко В. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець

XIX – поч. XX ст.): у 2 т. Харків, 2001. Т. 1. 520 с.; Т. 2. 400 с.]. *Вісн. Кн. Палати*. 2001. № 12. С. 14–15.

Електронні ресурси

Вегеш М. Велич і трагедія Карпатської України // Дзеркало тижня: електрон. версія газ. 2004. 12 берез. Дата оновлення: 04. 08. 2006. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/velich_i_tragediya_karpatskoyi_ukrayini.html (дата звернення: 06. 08. 2012).

Автореферати дисертацій

Старовойт С. В. Видавнича діяльність Національної академії наук України у 1918–1933 рр.: автореф. дис. ...канд. іст. наук. Київ, 2003. 20 с.

Архівний документ

Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки // ЦДВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8-12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1-3.